

Voorlichtingsbijeenkomst
5 april 2023
WELKOM

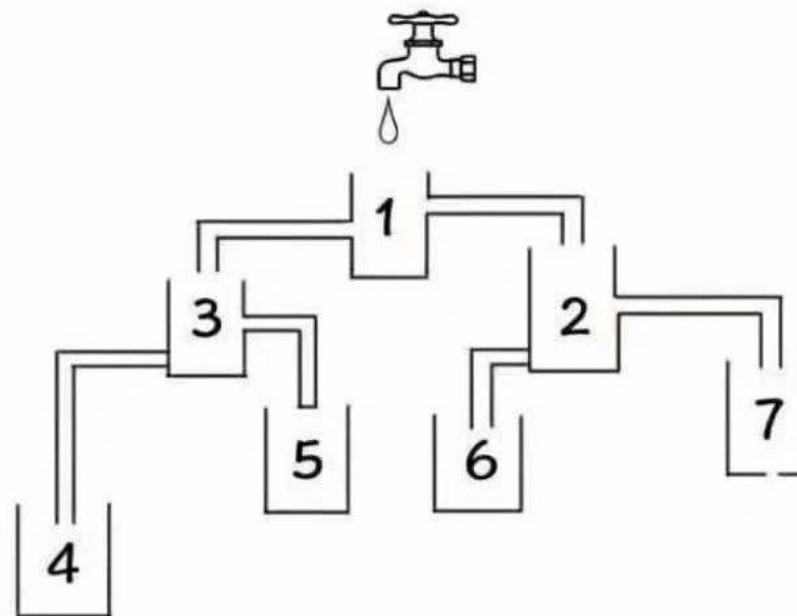
Unieplaza Culemborg

VOORLICHTINGSBIJEENKOMST

Invulling Hoorrecht

Position Paper

Jos Berkemeijer, dagvoorzitter

Agenda Ochtenddeel

- 10.00 uur   Opening
Jos Berkemeijer
Doelstelling voorlichtingsdag, Marktontwikkelingen, WTP-aandachtspunten
- 10.30 uur   Stand van zaken WTP & Koepel Gepensioneerden
John Kerstens
- Status quo invoering WTP, tijdlijn
  - Politiek kader, contacten met sociale partners, pensioenfondsen, etc.
  - Uitslagen en reactie op de enquête, de voorbeeldbrief en het hoorrecht
  - Hoorrecht & Ondersteuning lidverenigingen
- 11.20 uur   Position Paper
Jos Berkemeijer & Gerard Heeres
Welke onderwerpen maken deel uit van een zogenoemd 'position paper', wat is hun onderlinge samenhang en hoe landt dit in de praktijk?
- 12.30 uur   Lunch

Agenda Middagdeel

- 13.30 uur   Praktijk case VG-ANWB
Bert Nollen | Hoe als vereniging van gepensioneerden te manoeuvreren in het krachtenveld met sociale partners, bestuur en belanghebbendenorgaan?
- 14.15 uur   Toelichting technische begrippen 'position paper' deel 1
Lieke Werner, Programmamanager Pensioenakkoord Achmea Pensioenservices
Onderwerpen: Risicopreferentie, Solidariteits- en risicodelingsreserve, invaren pensioengerechtigden
- 15.00 uur   Koffiebreak
- 15.30 uur   Toelichting technische begrippen 'position paper' deel 2
Henk Bets, Directeur en oprichter Actuarieel Adviesbureau Confident B.V.
Onderwerpen: Koopkracht, Compensatie, Transitie, Evenwichtigheid
- 16.15 uur   Sociale Partners & Hoorrecht | Huub van den Dungen, cao-onderhandelaar FNV Spoor
- 16.30 uur   Paneldiscussie
- 17.00 uur   Sluiting, waarna gelegenheid tot een afsluitend drankje

- A. Handreikingen en kennisdeling m.b.t. invulling hoorrecht verenigingen van gepensioneerden
- B. Position paper: proces en inhoud
- C. Status quo wettelijke behandeling WTP
- D. Praktijkbesprekingen: VG ANWB, FNV
- E. Toelichting technische begrippen 'position paper'
- F. Q&A panel

Wereld Gehoor Dag

Beeld hein de kort

Markt: Ontwikkeling dekkinggraad

Ontwikkeling dekkinggraad 2007 t/m 2022

Markt: Oplopende rente

Rente Nederland 10 jaar

Actuele dekkingsgraad Januari 2023

	Aantallen pensioenfondsen			
	OPF	BPF	BRF+Kring	Totaal
Dekkingsgraad < 105 %	1	4	1	6
Dekkingsgraad 105 - 130%	65	37	35	137
Dekkingsgraad > 130%	28	2	8	38
Totaal	94	43	44	181

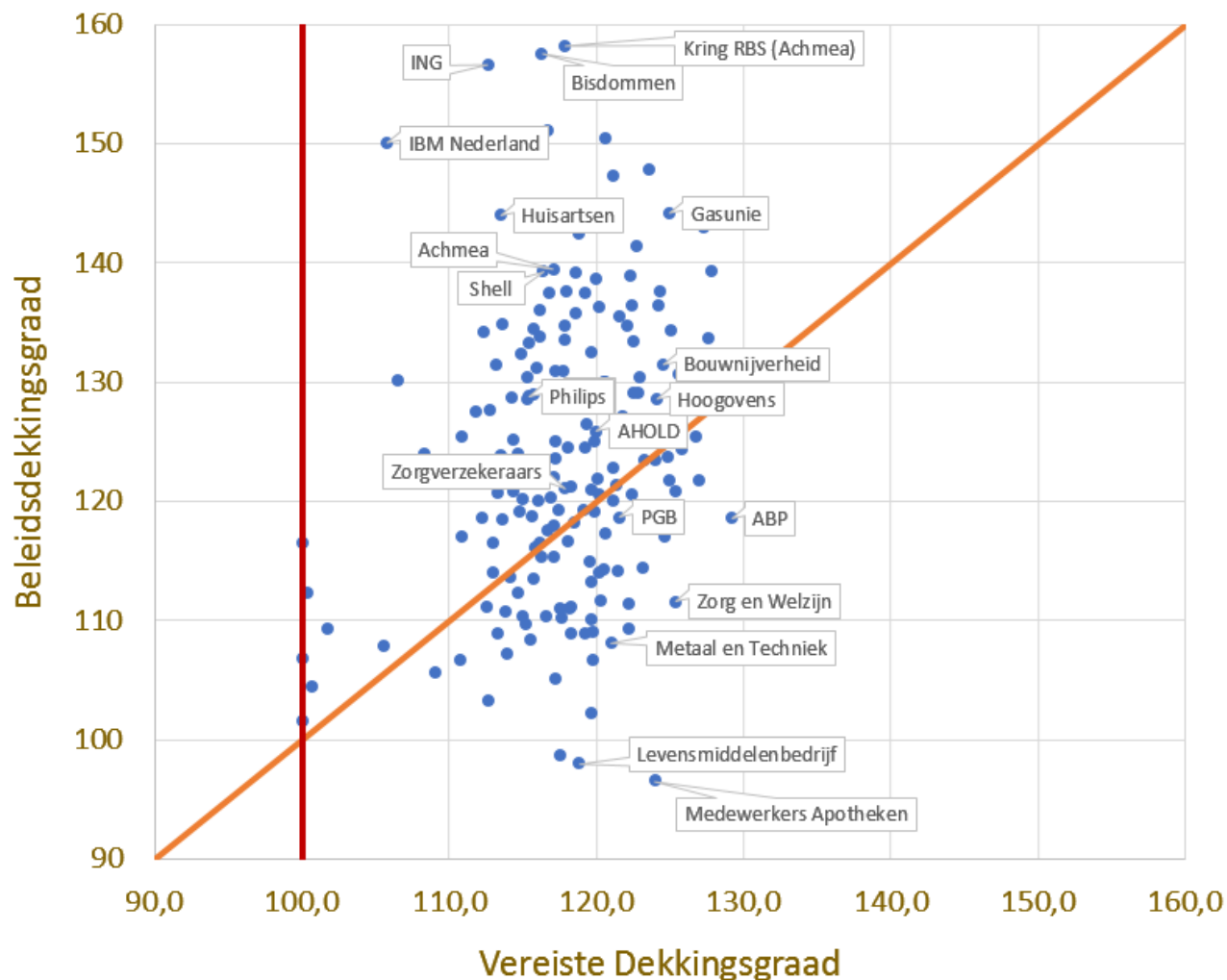
	Aantallen actieve deelnemers (x 1000.)			
	OPF	BPF	BRF+Kring	Totaal
Dekkingsgraad < 105 %	52	150	1	203
Dekkingsgraad 105 - 130%	247	5.260	67	5.574
Dekkingsgraad > 130%	98	8	28	134
Totaal	397	5.418	97	5.912

Markt: Indexatie?

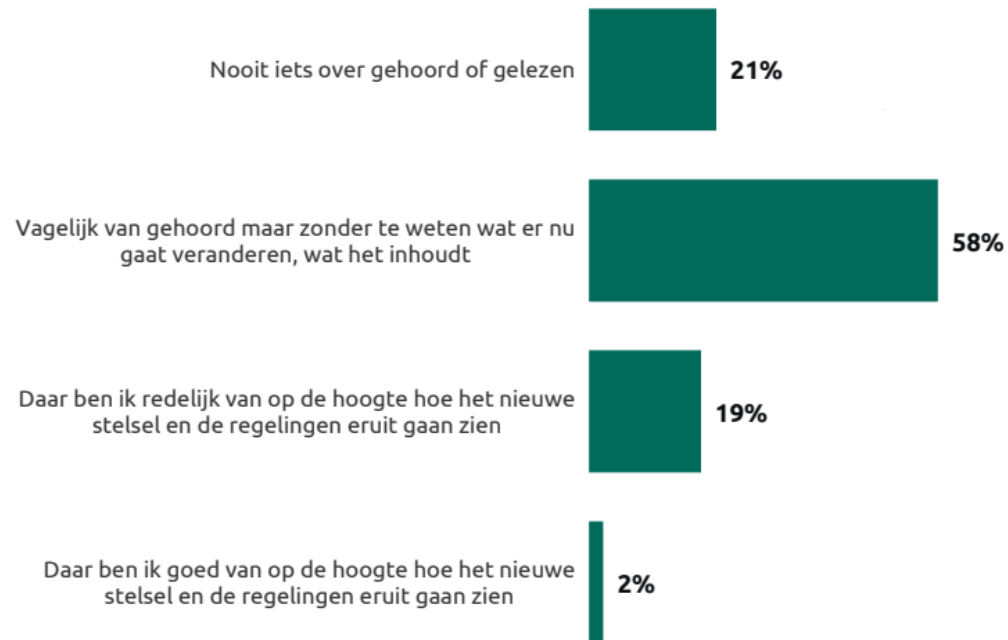

Beleidsdekkingsgraad versus Vereiste Dekkingsgraad
Pensioenfondsen Q4 2022

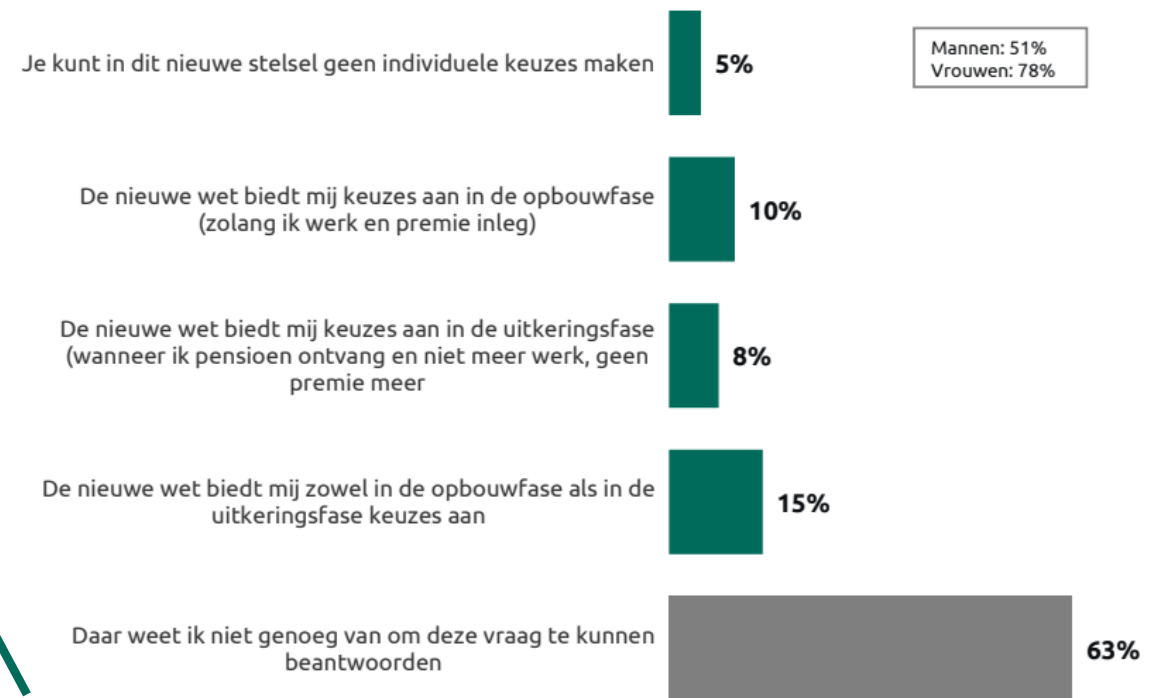

Nederlanders bang voor keuzes in nieuwe pensioenstelsel

In hoeverre heb je er over gehoord dat Nederland overgaat op een nieuw pensioenstelsel?
(Basis - allen, n=517)

Wat betekent volgens jou de nieuwe pensioenwet voor het kunnen maken van individuele keuzes in je pensioen?
Single respons (Basis - Heeft iets gehoord over nieuw pensioenstelsel, n=408)

Markt: Claimstichting in beweging

€ CLAIMSTICHTING
PENSIOEN

De Claimstichting Pensioen wordt gesteund door:

- Senioren Netwerk Nederland, bestaande uit KBO-Brabant, KBO Gelderland, KBO Limburg, KBO Noord-Holland en KBO-Overijssel.
- Vereniging Oud Hoogovens Medewerkers

De stichting bereidt zich voor op een of meerdere juridische procedures tegen de Staat der Nederlanden.

Corrie van Brenk

Tjibbe Hoekstra • PP

24 mrt. 23 2 reacties

NIEUWS

DNB: Grote fondsen hoeven niet per se vóór 2027 over

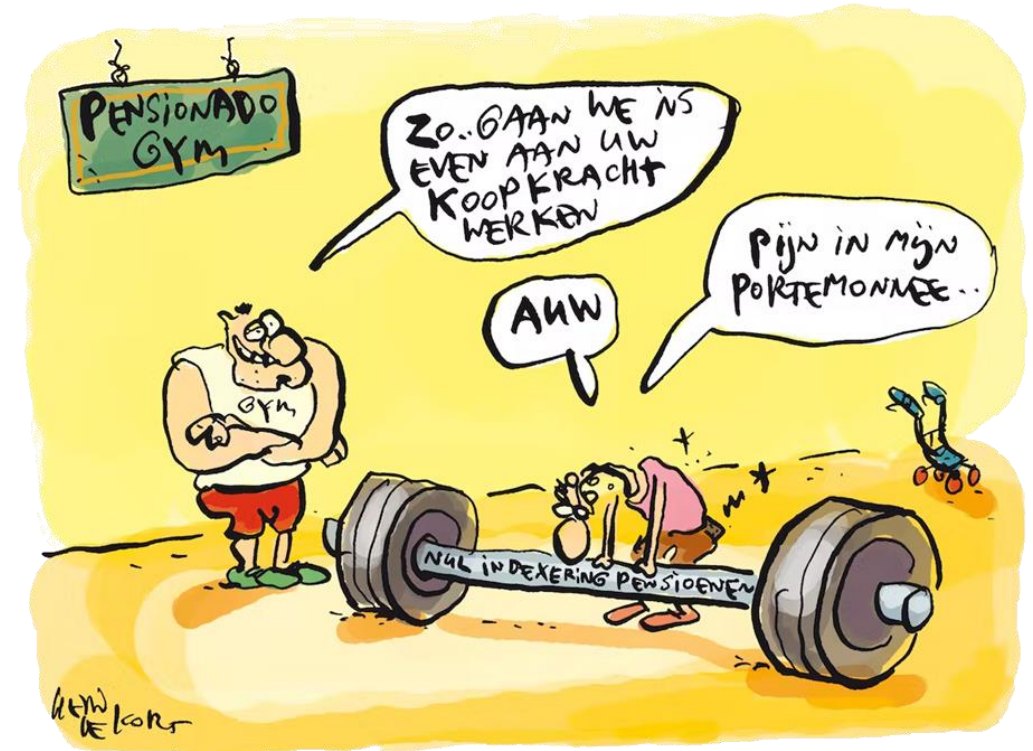
De grote vijf pensioenfondsen hoeven niet per se allemaal eerder dan 1 januari 2027 over naar het nieuwe stelsel, vindt DNB. Wel moeten sociale partners nu echt haast maken met het optuigen van nieuwe premieregelingen.

Koopkracht in beweging?

- Basisvoorstel WTP biedt onvoldoende koopkrachtkrachtbescherming?
- DNB steunt geen inflatiebescherming via inflatiebeschermingsrendement
- Oproep door deskundigen Joseph, Bets, Nijman in Eerste Kamer
- Artikel Cardano (maart 2023) inzake belang koopkracht Reëel beschermingsrendement?

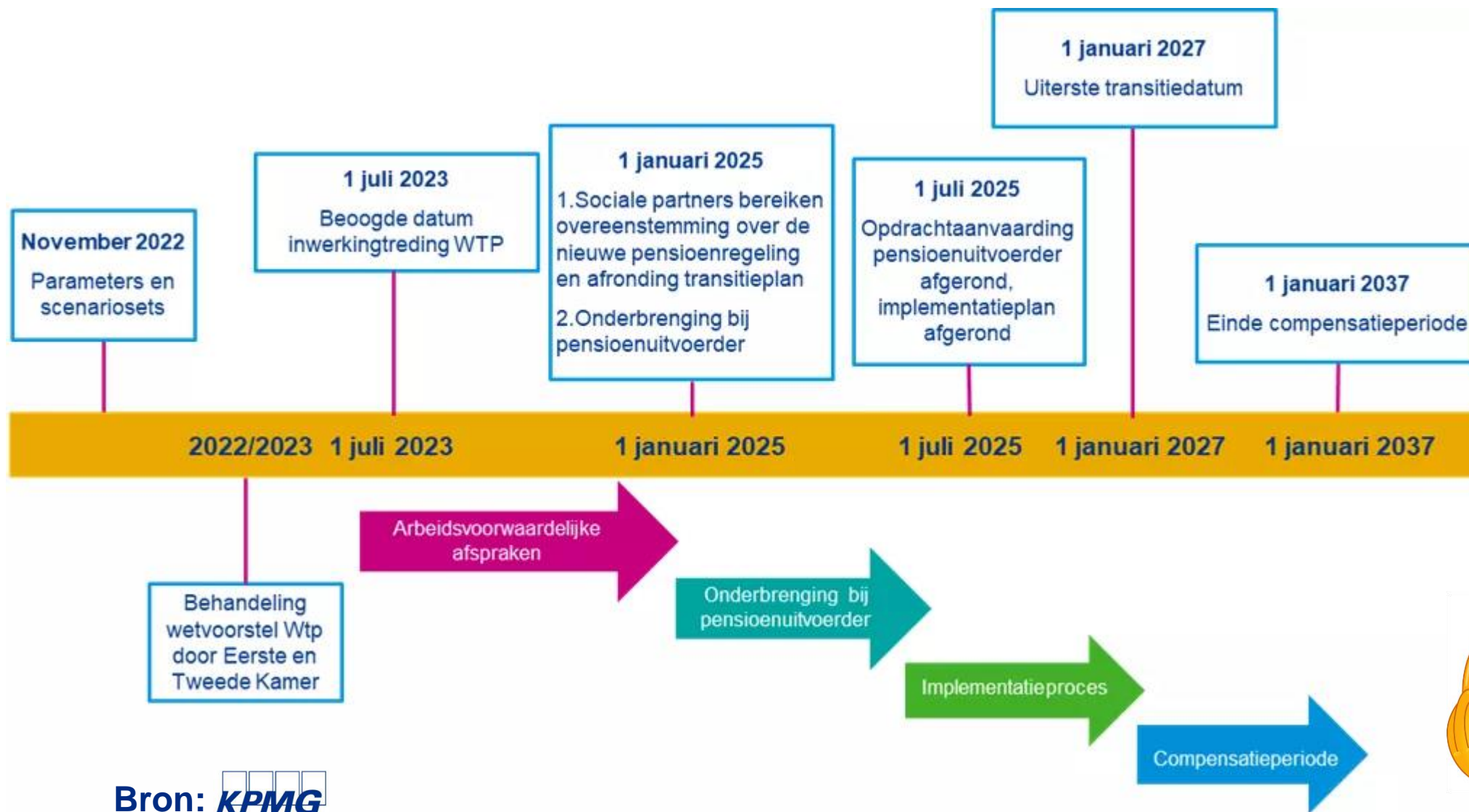
- Collectieve uitkeringsfase in solidair contract wordt mogelijk
Randvoorwaarden o.a. 'geen herverdeling vooraf'
- Standaardmethode is 'default' bij transitie; Vba-methode: uitleggen.
- Transitie: Geen volgordelijkheid: nominaal, indexatie (inhaal), compensatie
- 'Carve –Out' gepensioneerden: pas als standaard invaarpad onvoldoende blijkt

Aanbevelingen

- Geef alle gepensioneerden de keuze tussen een vaste of variabele uitkering
- Maak een gedeeltelijke carve-out mogelijk om een vaste uitkering voor gepensioneerden mogelijk te maken

WTP Aandachtspunten | Tijdlijn invoering

Bron: KPMG

Credo

Zo vroeg mogelijk 'aan tafel'
Blijf communiceren

Sociale partners

VO/BO/Kringen

Bestuur

Adviseurs

Deelnemers / Gepensioneerden

RvT

Stand van zaken Wetsbehandeling

John Kerstens

- Na Kerstreces (17/01) aangevangen met behandeling
- Briefings SZW, rondetafelgesprekken, schriftelijke vragenronde(-s), gesprek met commissie parameters/DNB, mogelijk voorlichtingsaanvraag RvS vóór debat
- Verkiezingen Provinciale Staten 15/03
- Verkiezingen Eerste Kamer 30/05
- Nieuwe Eerste Kamer treedt aan op 13/06
- Zomerreces 12/07
- Lobbygesprekken, standpuntenbrief, schriftelijke vragen aangeleverd
- Anders dan bij verkiezingen Tweede Kamer geen 'controversieelverklaring' wetsvoorstellen, maar...

- BBB op verkiezingsavond: tegen Stikstofwet, maar ook tegen WTP
- (Pensioen niet genoemd bij overwegingen stemgedrag)
- 50+: Stemmen na aantreden nieuwe Eerste Kamer
- Debat Tweede Kamer over verkiezingsuitslag (Omtzigt: ook over betekenis voor WTP) op 04/04
- Eerste Kamer koerst op plenair debat op 15-16/05 en dus stemmingen in huidige samenstelling
- Voorstemmers WTP hebben en houden meerderheid, zij het dat die behoorlijk slinkt (prognose: 39)

- Druk op coalitie: niet doordrukken
- Druk op PvdA/GL: waarom impopulair kabinet aan meerderheid voor omstreden wetsvoorstel helpen?
- Druk op SGP: wil BBB/boeren/critici in Biblebelt te vriend houden
- Gevoegd bij kritiek bij met name CDA op WTP

- Zorgvuldigheid boven snelheid, moet in één keer goed, zicht op lagere wetgeving nodig (comfort van ja-stem geven, maar meer tijd om meer comfort bij wet te krijgen)
- Voorstanders: eerst de wet erdoor, dan aanpassingen (in verband met uitvoerbaarheid)

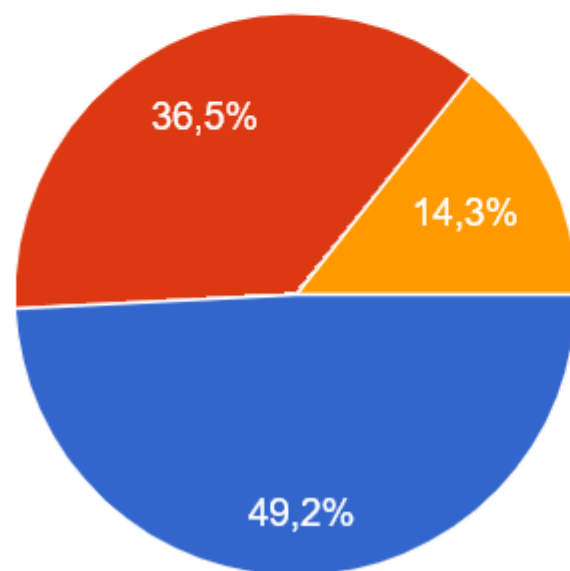

Uitslagen enquête

John Kerstens

Voldoet uw vereniging aan de in het wetsvoorstel neergelegde representativiteitseisen om te worden gehoord, te weten: tenminste 1000 leden dan wel minstens 10% van alle pensioengerechtigden bij uw fonds?

63 antwoorden

- Tenminste 1000 leden
- Minder dan 1000 leden, maar wel meer dan 10% van alle pensioengerechtigden bij het fonds
- Minder dan 10% van alle pensioengerechtigden bij het fonds
- Onbekend

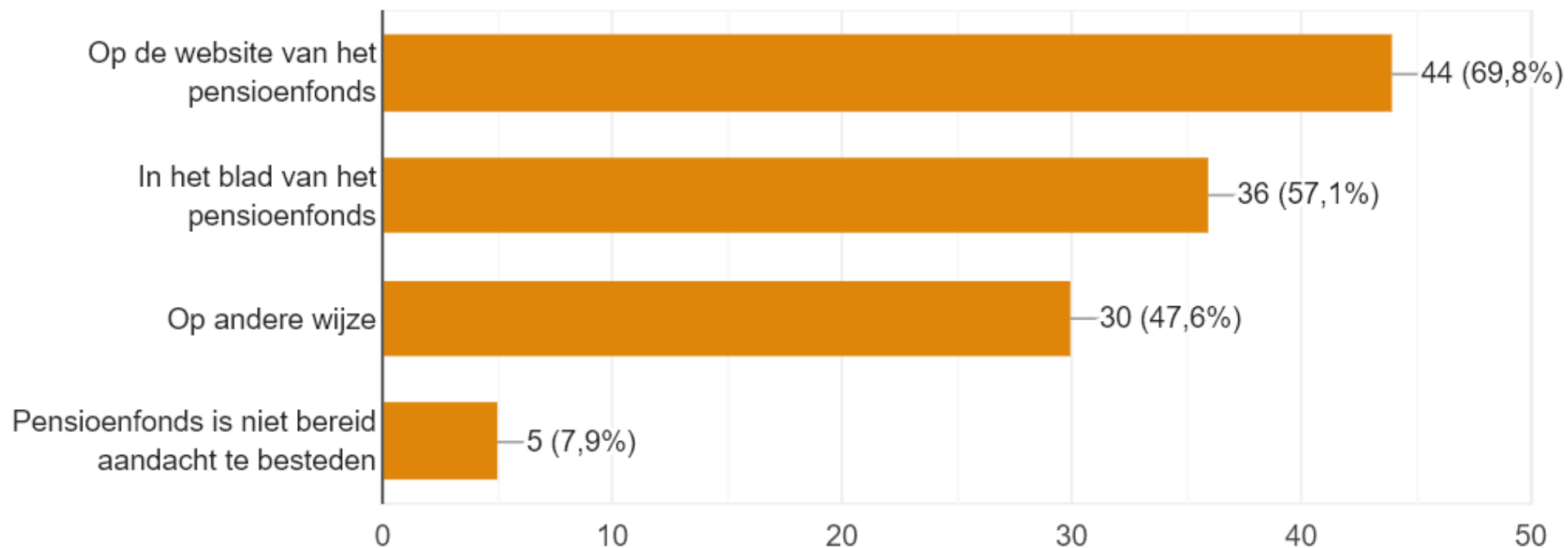
Aandacht pensioenfondsvoor VGP

Is uw pensioenfonds bereid aandacht aan het bestaan van uw vereniging te besteden?

Meerdere opties mogelijk

63 antwoorden

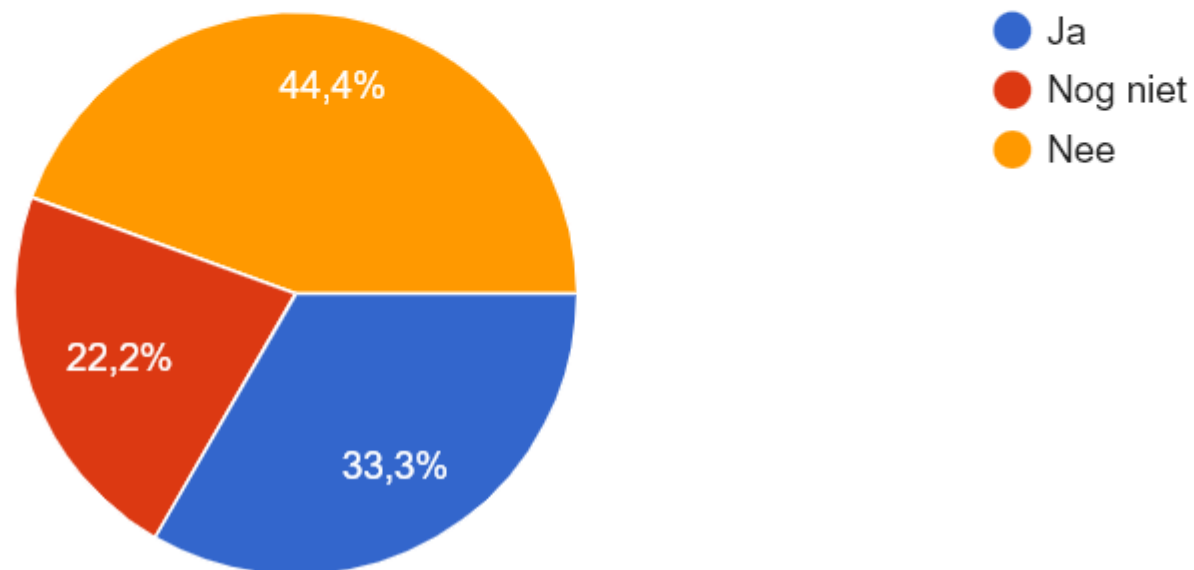

Gebruik voorbeeldbrief

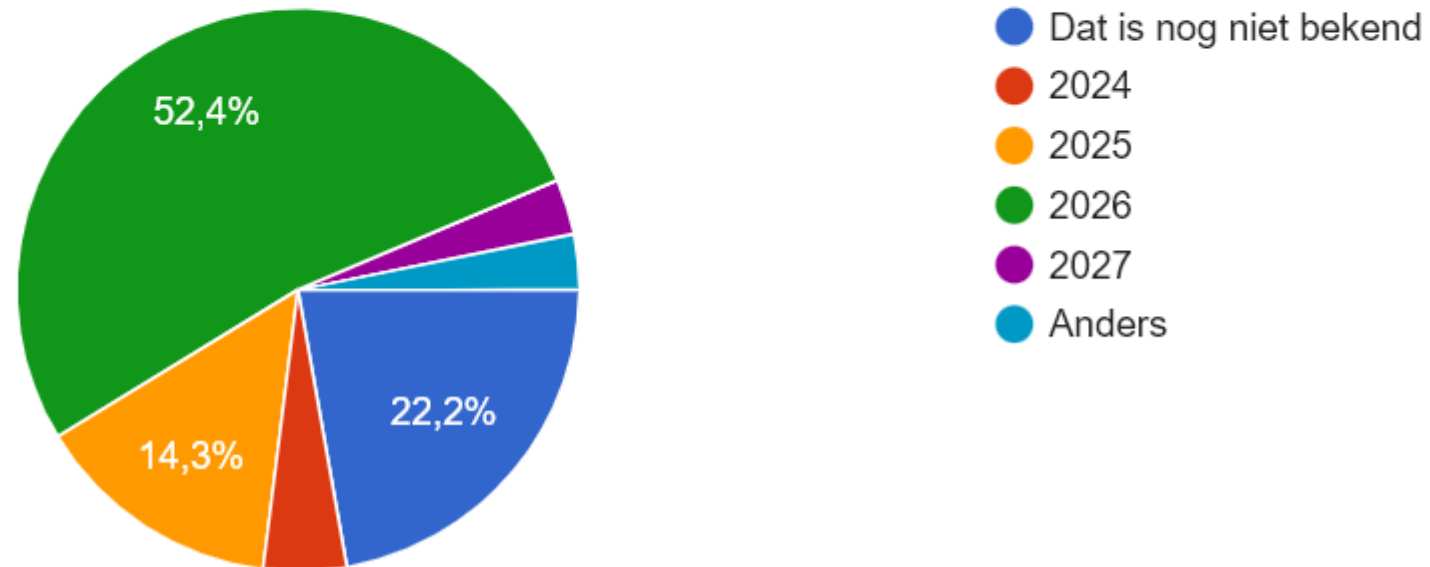
Heeft u gebruik gemaakt van de door de Koepel Gepensioneerden aangeleverde voorbeeldbrief aan uw pensioenfonds hierover?

63 antwoorden

Als sociale partners (werkgevers en vakbonden) naar het nieuwe stelsel willen overstappen, in welk jaar is dat naar verwachting dan?

63 antwoorden

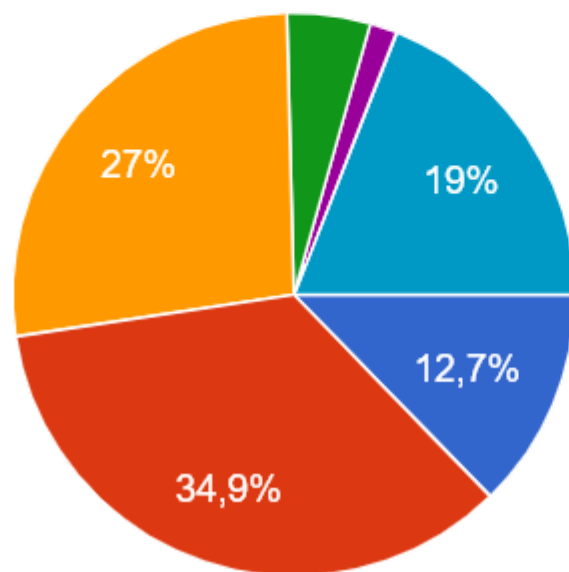

Contact met Sociale Partners

Heeft u zich inmiddels tot sociale partners gewend met het verzoek om namens gepensioneerden te worden gehoord?

63 antwoorden

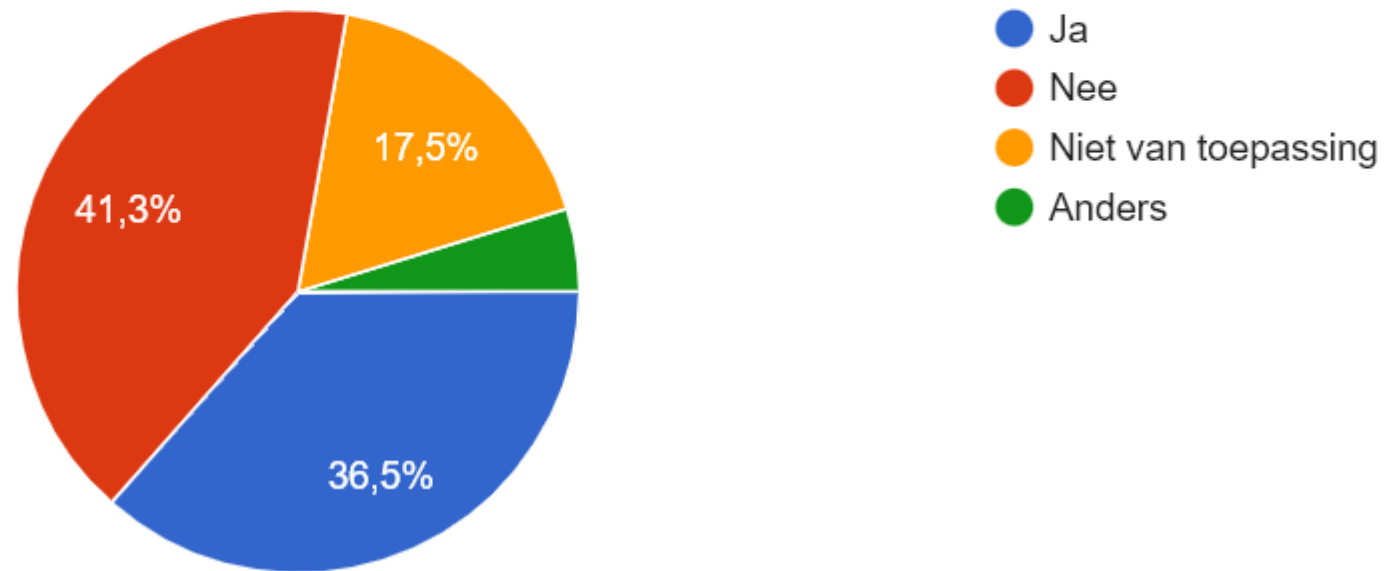
- Ja, maar nog geen reactie
- Ja, met een positieve reactie
- Nee, nog niet tot sociale partners gewend, maar gaat wel gebeuren
- Nee, nog niet gemeld, aangezien we niet aan het getalscriterium voldoen
- Nee, nog niet gemeld, en gaat ook niet gebeuren
- Anders

Gebruik Voorbeeldbrief (2)

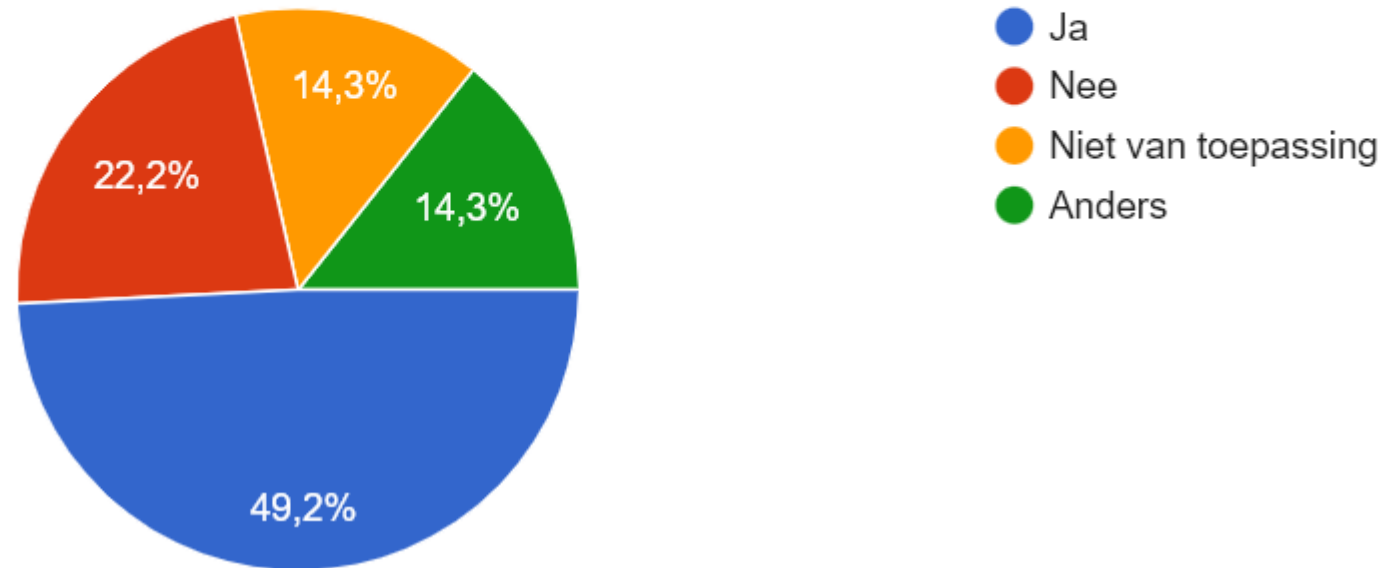
Heeft u daarbij gebruik gemaakt van de door de Koepel Gepensioneerden aangeleverde voorbeeldbrief hierover?

63 antwoorden

Bent u inmiddels door sociale partners geaccepteerd als partij die gebruik mag maken van het hoorrecht?

63 antwoorden

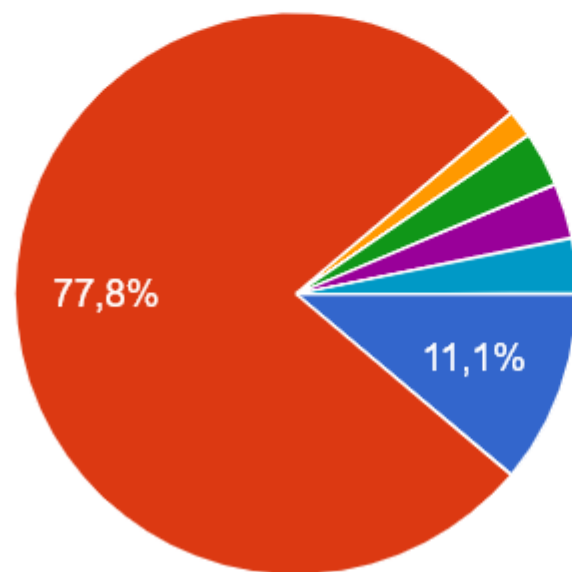

Contact met pensioenfondsvond

Heeft u als vereniging van gepensioneerden ook contact met het pensioenfondsvond zélf?

63 antwoorden

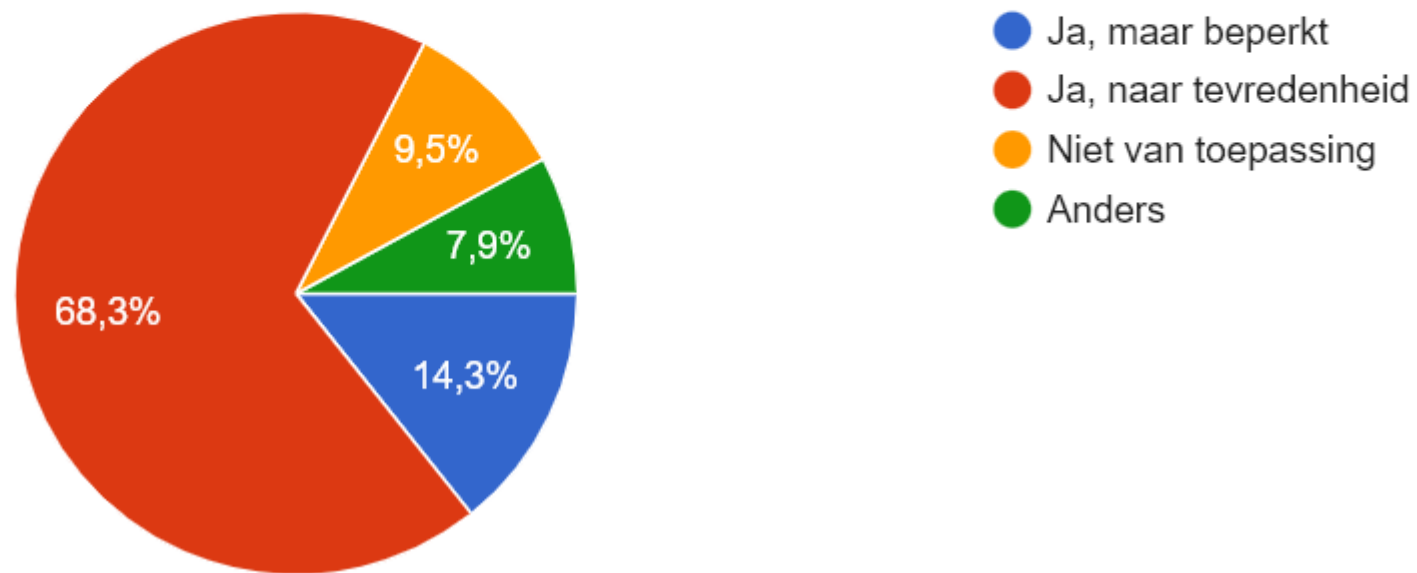
- Ja, maar beperkt
- Ja, goed contact, naar tevredenheid
- Nee, nog niet, maar is wel de bedoeling
- Nee
- Niet van toepassing
- Anders

Informatieverschaffing door pensioenfondsen

Is het pensioenfonds in het kader van het gelegde contact, bereid u informatie te verschaffen?

63 antwoorden

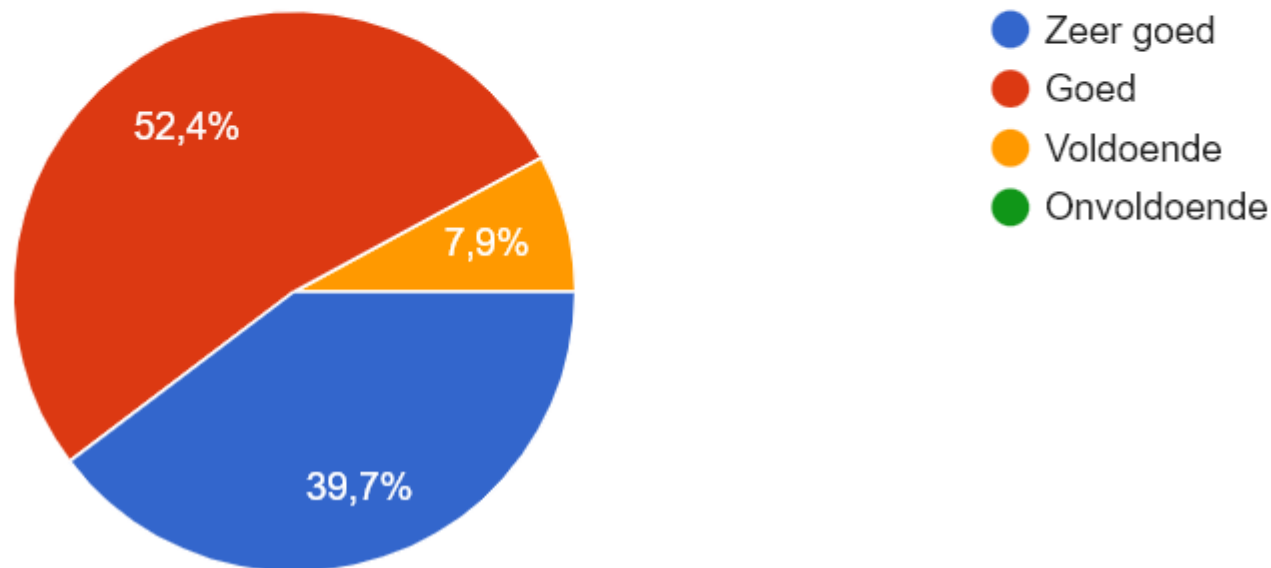

Ondersteuning door Koepel Gepensioneerden

De Koepel Gepensioneerden ondersteunt haar lidverenigingen rondom het hoorrecht met onder meer een Handleiding Hoorrecht, voorbeeldbrieven en scholingsdagen. Hoe beoordeelt u deze?

63 antwoorden

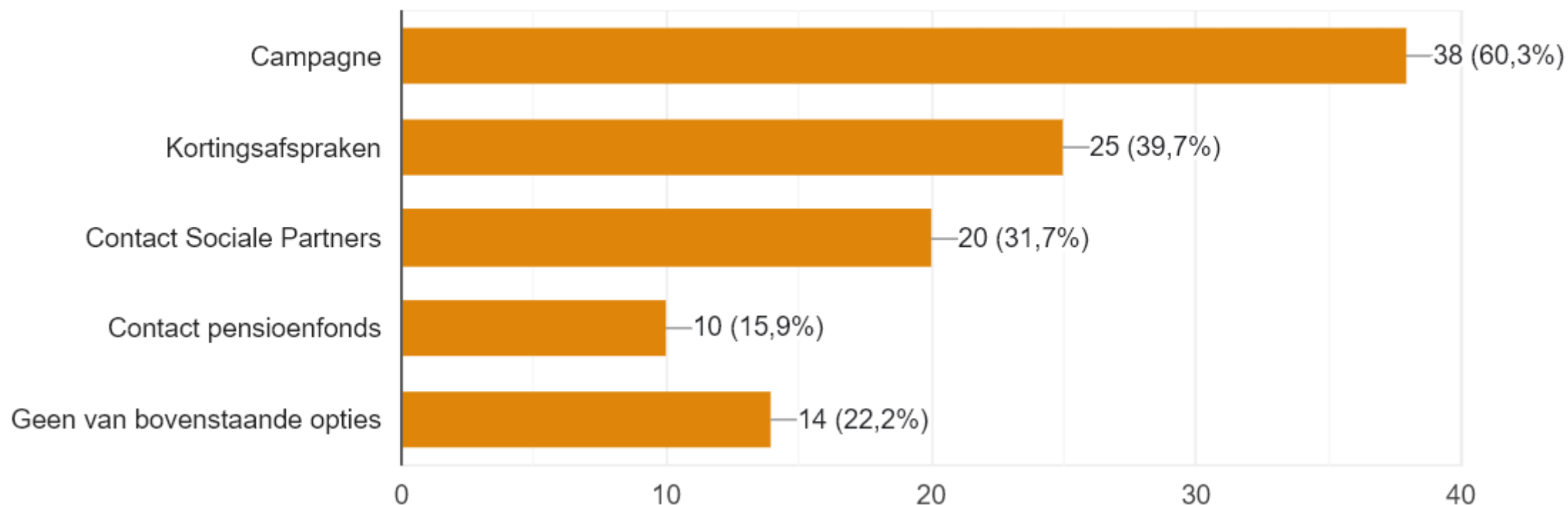

Overige ondersteuning door Koepel Gepensioneerden?

Waarom bestaat bij uw vereniging nog meer behoefte als het gaat om ondersteuning door de Koepel Gepensioneerden?

63 antwoorden

Overige suggesties/vragen 1

1. Hoe probleem op te lossen dat er twee individuele werkgevers zijn binnen één Kring (allebei ANWB gerelateerd), die ieder eigen keuze maken (met bonden en met OR), waarbij VG ANWB maar in één geval officieel hoorrecht heeft.
2. VG ANWB is al met ANWB BV en bonden in gesprek (onderhandeling?) over invaren, solidariteitsbuffer, terwijl PFs en BO pas het risicobereidheidsonderzoek bespreken. Hoe om te gaan met het voor de troepen uitlopen?
3. Wat houdt afkeuringsrecht geleding van BO in?
M.a.w. wat zijn daarna de vervolgstappen, die mogelijk zijn?
4. Ik ben zowel BO lid als lid van de pensioencommissie van de VG ANWB. Goed voor de informatie afstemming tussen de VG en het BO, maar dit vraagt ook om heldere rolverdeling. Ik merk dat werkgever dit wat lastig vindt.
5. Ik wil graag weten of huidige Pensioenwet wel of niet compensatie van afschaffing doorsneesystematiek toelaat.

Overige suggesties/vragen 2

6. Behoefte aan opleiding en een plek om ervaringen met elkaar uit te wisselen. Leren van elkaar.
7. Advies over welke expert ons kan bijstaan in ons gesprek met sociale partners.
8. Wij hebben contact met zowel de pensioenkamer als het ABP, mondeling en schriftelijk, maar krijgen nog onvoldoende informatie en pas na inwerking treden van de WTP meer toegang. Dat accepteren we niet.
9. Graag een position paper (2x)
10. In hoeverre worden slapers meegenomen?
11. Gelieve (vroeg) ervaringen van collega verenigingen zoveel als mogelijk delen

Namen gepensioneerdverenigingen

GVKPN	Vereniging Gepensioneerden Schiphol	VOHM
Voac(Ver.Oud AC Medewerkers)	VGAN (Vereniging van Gepensioneerden van AkzoNobel)	VPP-TDV
VerGepA	VOBP	BPPoI
Vereniging DSM gepensioneerden (VDP)	Vereniging Unilever Gepensioneerden (VUG)	VvGP
Vereniging BAM Gepensioneerden	GBC - IBM Nederland	Ver. van Gepensioneerden Cargill Nederland
KVEO	Belangenver. Gepensioneerden Yara Nederland	VG SABIC-IP
AGV (Achmea Gepensioneerden Vereniging)	BOMU Unisys	VNoL
Belangenver. Pensioengerechtigden en gewezen deelnemers DNB	VGOMedia	VGGasunie
VG-ANWB	Vereniging Gepensioneerden Arcadis	Vereniging Equens Pensioentrekkenden
VOSPAD (vereniging van Oud Stg Psf Albemarle Deelnemers	Gepensioneerdenvereniging UWV	VGv
Vereniging Voormalig KLM Boordwerktuigkundigen	VVSPT (Thales)	VG-Océ (organisatielid van VGPMME)
Ver. Gepensioneerden Randstad Groep NL	Vereniging Pensioenbelangen VolkerWessels	VvGH Ver. van Gepensioneerden bij Heineken
Achmea Gepensioneerden Vereniging	VVG-PGB	Vereniging Volkshuisvesters Pensioen
Vereniging Gepensioneerden Vopak	eTNOs	Bond van Gepensioneerd Vervoerspersoneel
Vereniging Gepensioneerden Cosun	Vereniging gepensioneerden PMT	VO-ING en VO-NN
Vereniging Gepensioneerden KLM (grond)	VGC - Belangenver. voormalige medewerkers Campina	VVGP
VvG Rockwool	Ver. van Pensioengerechtigden van Ballast Nedam VP BN	VGPMME
Vereniging van Gepensioneerden Koninklijke Ten Cate	VGDE	VGSE (SABIC)
Belangenver. Pensioengerechtigden en Gewezen Deelnemers DNB	VG-Rabobank	FPVG
bpp belangenvereniging pensioengerechtigden pfzw	BPAA	Vereniging Deelnemers Nedlloyd pensioenfonds
VGEM	vvg nibc	

Namen pensioenfondsen

Pensioenfonds KPN	MITT	SPH (Stichting Pensioenfonds Hoogovens)
ABP	Stichting Pensioenfonds De Nederlandsche Bank NV	Pensioenfonds Thomassen& Drijver-Verblifa
Provisum	pfzw	Cargill Pensioenfonds
PME	Stichting APF	SPF SABIC
Centraal Beheer	OFP bp	BPL
Stichting Pensioenfonds AVEBE	APF Unilever Kring Progress en Kring Forward	pensioenfonds Gasunie
Pensioenfonds DSM Nederland (PDN)	Stichting Pensioenfond IBM Nederland	Centraal Beheer APF Kring equensWorldline
BedrijfstakPensioenFonds voor de Bouwnijverheid	Pensioenfonds Yara Nederland	Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM
ABP	De Nationale Apf	Stichting Heineken Pensioenfonds (HPF)
Meerdere: Pensioenfonds Achmea, SBZ Pensioen en enkele verzekerde	PNO	SPW
St Pf Dnb	VGA	Rail&OV
De Nationale APF	Pensioenfonds UWV	Pfds.ING, CDC fonds NN, CDC, ING, Befrank en DL
voorheen: Stg Pensioenfonds Albemarle (in 2016 gesloten)	SPTN (Stichting Pensioenfonds Thales Nederland)	SPF
KLM Vliegend Fonds	bpfBOUW	Ohilips Pensioen Fonds
HNPF pensioenkring Randstad	Pensioenfonds PGB	Stichting Nedlloyd Pensioenfonds
Stichting Pensioenfonds Achmea, SBZ Pensioen	Stichting Pensioenfonds TNO	DNAPF, kring B
Stichting Pensioenfonds Vopak	PMT	OFP ExxonMobil
Stichting Pensioenfonds Cosun	Stichting Pensioenfonds Campina	Stap pensioen kring Douwe Egberts
Algemeen Pensioenfonds KLM	kring Ballast Nedam bij APF Stap	Rabobank Pensioenfonds
Rockwool	ABNAMRO	

Hoorrecht & ondersteuning lidverenigingen

John Kerstens

Stappen voor maximaal rendement hoorrecht

- Maak unieke positie en belang vereniging duidelijk aan achterban ('belangrijkste stem van gepensioneerden in pensioentransitie')
- Betrek achterban (vooraf, tijdens en na proces)
- Creëer delegatie/werkgroep/klankbordgroep etc.

- Onderneem actie als representativiteit onvoldoende is
- Benader oud-werkgever om zo achterban te bereiken
- Wijs pensioenfonds op wettelijke taak aandacht te besteden aan bestaan en belang vereniging
- Schakel de Koepel op tijd in bij niet/traag/afwijzend reageren oud-werkgever of pensioenfonds!

Stappen voor maximaal rendement hoorrecht

- Wacht niet af, maar benader sociale partners (in ieder geval -ook-schriftelijk)
- Doe dat snel
- Trek de procedure rondom hoorrecht (zo) naar je toe, want de wet zegt er niet zoveel over en laat invulling aan sociale partners over
- Geef het gewenste proces aan
- Maak duidelijk wat de belangrijke ijkpunten voor gepensioneerden zijn

- Snel aan tafel (opvatting moet immers worden gevraagd als die nog rol kan spelen in afwegingen transitieplan)
- Aan de hand van position paper
  - Introductie vereniging
  - Wens om gebruik te maken van hoorrecht
  - Belang goede betrokkenheid vereniging (inzicht/draagvlak/minder gedoe)
  - Voorgestelde procedure (snel aan tafel, mondeling overleg, schriftelijke gemotiveerde reactie op input, 'tweede ronde' uitwisseling argumenten, schriftelijk gemotiveerd besluit)
  - Inhoudelijke ijkpunten
- Schakel de Koepel op tijd in bij niet/traag/afwijzend reageren sociale partners!

Benader ook andere spelers in transitie

- Pensioenfondsen
- Verantwoordings-/belanghebbendenorgaan
- Raad van Toezicht
- Eventueel gepensioneerden vakbonden/'zusterverenigingen'

Ondersteuning Koepel Gepensioneerden

- Handleiding Hoorrecht
- Voorbeeldbrieven (informatieverstrekking pensioenfonds, melding bij sociale partners, position paper)
- Voorlichtingsdagen
- Spreekuur bij moeilijkheden in proces
- Creëren 'platform' voor uitwisseling good/bad practices
- Contacten met sociale partners en/of pensioenfonds indien gewenst
- Mogelijk mantelcontract met externe adviseurs
- Mogelijk marketingcampagne centraal
- Signalering richting politiek en pers bij knelpunten

<https://vimeo.com/813164768/328a8e688a>

John Kerstens - Hoorrecht

Handreiking Position Paper Verenigingen van Gepensioneerden [VGP]

Jos Berkemeijer

Culemborg 5 april 2023

Inleiding en proces Inhoud Position Paper

- Rechtsgrond: Artikel 150g van de Wet Toekomst Pensioenen (WTP)
Werkgevers zijn verplicht om in de eerste (arbeidsvoorwaardelijke) fase van de transitie de mening te vragen van verenigingen van gepensioneerden (VGP) over het door de sociale partners opgestelde transitieplan
- Tijdigheid
Het oordeel moet op een zodanig tijdstip worden gevraagd dat het van invloed kan zijn op de inhoud van dat transitieplan en de daarin verantwoorde keuzes.
- Uw VGP voldoet aan de in het Besluit Artikel 44a genoemde criteria en maakt kenbaar om voor het hoorrecht in aanmerking te komen
- Transparantie: Zorg voor schriftelijke vastlegging en vraag aan sociale partners om argumentatie zoveel als mogelijk schriftelijk vast te leggen
- Laat u ondersteunen door professionals; regel zo nodig budget
Hoewel geen formele onderhandelingspositie: Hard op de inhoud, zacht op de relatie

De Memorie van Toelichting bij de WTP schrijft m.b.t. besluitvorming voor

- Overwegingen sociale partners m.b.t. gemaakte keuzes
Volledig, helder, inzicht in de voor- en nadelen van de gemaakte keuzes
- Alle afspraken tezamen moeten ‘evenwichtig’ zijn:
  - het afschaffen van de doorsneesystematiek
  - het wijzigen van de pensioenregeling
  - de keuze om wel of niet in te varen, en
  - de afspraken in het geheel moeten zijn ‘bekeken’
- Vergelijking met de huidige situatie
De nieuwe situatie dient te worden afgezet tegen de situatie dat de huidige pensioenregeling ongewijzigd wordt voortgezet onder het huidig financiële toetsingskader

- a. Het karakter van de pensioenregeling.
- b. Hoe wordt omgegaan met bestaande pensioenaanspraken en pensioenrechten?
Invaren is voor pensioenfondsen de standaard, afwijking: motiveren
- c. Een overzicht van de effecten per leeftijdscohort van de overstap op de gewijzigde pensioenregeling, berekend aan de hand van de voorgeschreven maatstaven.
- d. De gemaakte afspraken over compensatie voor de onder c) genoemde cohorten.
- e. Een financieringsplan voor de compensatie waarbij inzichtelijk wordt gemaakt in welke mate elke bron (premie of vermogen) ingezet zal worden.
- f. Voor zover van toepassing, de gemaakte afspraken over de initiële vulling van de solidariteitsreserve of de risicodelingsreserve.

De keuzes die sociale partners moeten maken, kunnen van grote invloed zijn op de deelnemersgroep gepensioneerden.

Wij verwachten dan ook dat sociale partners de volgende keuzes inclusief afwegingen, kwantitatief voor alle deelnemersgroepen, de gepensioneerden in het bijzonder, onderbouwen in termen van te verwachten pensioenresultaat:

- Solidair- of flexibel contract
- Al of niet invaren, of later, dan wel gefaseerd invaren
- Al of niet een 'carve out'
  - Pensioenbewaarder of
  - Overdracht naar een verzekeraar
- Vaste of variabele uitkering bij het flexibele contract

A. Uitzicht op een koopkrachtig pensioen

- Pensioenuitkering en koopkracht ondergrens

Uitgangspunt en toetsingscriterium is een start-ouderdomspensioen (inclusief 70% nabestaandenpensioen) in het nieuwe stelsel

1. dat minimaal gelijk is aan de nominale pensioenuitkering in het huidig stelsel
2. waarbij volgens een (A) 'verwacht scenario' (mediaan) en (B) 'valt tegen scenario' (5% percentiel) o.b.v. de DNB-scenarioset aantoonbaar inzicht wordt gegeven in de mate van koopkrachtontwikkeling en jaarlijkse pensioenstijging in de komende 10 jaar (ergo: niet gemiddeld in 10 jaar)
3. waarbij geldt dat de jaarlijkse verwachte koopkrachtontwikkeling van de scenario's (A) en (B) tenminste gelijk zijn aan de o.b.v. de met dezelfde DNB-scenariosets berekende verwachte pensioenuitkomsten in het huidige stelsel
4. waarbij volgens het principe van de 'collectieve uitkeringsfase', de jaarlijkse aanpassing van de pensioenuitkering procentueel voor alle gepensioneerden gelijk is

- Koopkrachtambitie ten minste 2%
  1. Een belangrijke doelstelling van het nieuwe pensioenstelsel is het realiseren van een 'uitzicht op een koopkrachtig pensioen'.
  2. Onder een koopkrachtig pensioen wordt verstaan dat op het invaarmoment alle deelnemers en gepensioneerden o.b.v. een mediaan DNB-scenario uitzicht hebben op een gemiddeld verwachte jaarlijkse stijging van hun pensioen met tenminste 2% per jaar, zijnde de door de Europese Centrale Bank gehanteerde lange termijn inflatiedoelstelling.
  3. De huidige indexatie-ambitie in het geldende pensioenreglement is daarbij van belang
  4. Gevraagd wordt om aan te geven met welk beleid een jaarlijkse verhoging van de uitkering met naar verwachting gemiddeld 2% per jaar (het inflatiedoel van de ECB) mogelijk is.

- Uitkeringsvolatiliteit

1. Uit (risicopreferentie)onderzoek zal moeten blijken hoeveel verlaging van een pensioenuitkering in enig jaar door gepensioneerden als maximaal aanvaardbaar wordt beoordeeld.
2. Uit het risicopreferentie-onderzoek kan worden afgeleid welk deel van het pensioenvermogen van gepensioneerden in zakelijke waarden zal worden belegd en welke rente-afdekking daarbij optimaal is.
3. Het gehele instrumentarium van het beleggen in zakelijke waarden, het beleggen in nominale of inflation-linked bonds, de mate van rente-afdekking, het gebruik maken van derivaten, het hanteren van een nominaal of reële beschermingsrendement, en de werking van de solidariteits- of risicodelingsreserve, zal zo ingericht moeten worden dat aantoonbaar aan de beoogde maximale jaarlijks volatiliteitsdoelstelling met een grote mate van zekerheid (95% percentiel) kan worden voldaan. Vooralsnog wordt uitgegaan van een maximale volatiliteit van 10% in enig jaar.

A. Een evenwichtige transitie

- Methodiek: De standaardmethode is uitgangspunt
Objectief, transparant en sluit nauw aan bij de balanswaardering in het huidig stelsel.
VBA-methode is minder transparant, zet de deur open voor doelredeneringen
- Toetsing evenwichtigheid en methodiek (DNB)
Standaardmethode leidt tot spanning evenwichtigheid o.b.v. 'netto profijt' bij hoge DG
VBA-methode kan worden overwogen.
- Standpunt verenigingen van gepensioneerden
  - de netto-profijt methode heeft slechts een beperkte waarde als middel om de evenwichtigheid te toetsen ([2020 actuaris Agnes Joseph](#)).
  - de netto profijt methode wordt daarom slechts gezien als ondersteuning bij het nemen van evenwichtige transitiebesluiten

Prioriteiten evenwichtige vermogensverdeling

1. Financiering van huidige pensioenaanspraken

Zodanige vermogenstoedeling dat daarmee hetzelfde pensioen in het nieuwe stelsel bereikt kan worden o.b.v. de mediane scenarioset van DNB

2. Financiering van indexatie

Zodanige vermogenstoedeling dat rekening houdend met de huidige indexatieambitie en de risicobereidheid, de financiering van de indexatie kan worden vormgegeven

3. Financiering van inhaalindexatie

Zodanige vermogenstoedeling dat daarmee voor iedere deelnemersgroep de financiering van de inhaalindexatie zo veel als mogelijk kan worden vormgegeven

Prioriteiten evenwichtige vermogensverdeling (vervolg)

4. Correctie van onevenwichtigheden uit het verleden

Vermogenscorrecties o.b.v. enerzijds premies die negatief hebben bijgedragen aan de dekkingsgraad (ontoereikende premiedekkingsgraad) en anderzijds om niet-gekorte pensioenuitkeringen in een periode waarin de dekkingsgraad lager was dan 100%.

5. Initiële vulling van solidariteits- en risicodelingsreserve

Uit het nog resterend vermogen kan initieel de solidariteits- en risicodelingsreserve gevuld worden naar een niveau dat bijdraagt aan een beperking van de volatiliteit.

6. Pro rata saldo verdeling

Een eventueel nog resterend vermogen na aftrek van alle voorgaande posten, wordt naar verhouding (pro rata) van het persoonlijk pensioenvermogen van deelnemers en gepensioneerden verdeeld.

Compensatie afschaffing doorsneesystematiek

1. Allereerst: Bepaling Premiedoelstelling

Standpuntinname compensatie door gepensioneerden pas nadat Sociale Partners een premiedoelstelling zijn overeengekomen. Omvang compensatie is nl. afhankelijk van premie

2. Geen voorrang compensatie in vermogensverdeling bij transitie

Financiering compensatie uit vermogen als laatste optie, en (zeker) niet als eerste

Argumenten:

A. Doelstelling eigen vermogen (art. 129 PW) is verschaffen van 'zekerheid'

B. Wettelijk gezien is eigen vermogen alleen een financiële bron voor toeslagverlening

3. Toeslagen gelden algemeen

Toeslagen betreffen niet alleen gepensioneerden, maar ook de actieve deelnemers en slapers

4. Koopkracht gaat voor op compensatie

Pas financiering van compensatie uit het vermogen als eerst o.b.v. de vermelde wijze van vermogensdeling voor alle deelnemersgroepen uitzicht bestaat op een koopkrachtig pensioen

5. Wanneer compensatie uit vermogen?

Voor iedere deelnemersgroep of leeftijdscohort kan het deel van het persoonlijk pensioenvermogen dat niet noodzakelijk is om de geïndexeerde pensioenambitie te halen, aangewend worden de financiering van de compensatie

6. Compensatie niet ten laste van vermogen van gepensioneerden

Gepensioneerden hebben in principe part nog deel aan de financiering van de compensatie, hun pensioen is immers al gefinancierd

Variant Nummer	DNB Scenario	Aannames Pensioen		
		AOW uitkering vlak voor transitie	Ouderdomspensioen* vlak voor Transitie	Inflatie
1	Mediaan (50%)	0	10.000	0% (nominaal)
2	Mediaan (50%)		40.000	
3	5% Percentiel		10.000	
4	5% Percentiel		40.000	
5	Mediaan (50%)	12.000	10.000	
6	Mediaan (50%)		40.000	
7	5% Percentiel		10.000	
8	5% Percentiel		40.000	
9	Mediaan (50%)	0	10.000	2%
10	Mediaan (50%)		40.000	
11	5% Percentiel		10.000	
12	5% Percentiel		40.000	
13	Mediaan (50%)	12.000	10.000	
14	Mediaan (50%)		40.000	
15	5% Percentiel		10.000	
16	5% Percentiel		40.000	

Gevraagde varianten ter doorrekening

Doorrekening voor

1. Huidig pensioenstelsel (PW, FTK)
2. Toekomstig pensioenstelsel (WTP)
  - I. Solidaire contract
  - II. Flexibel contract
3. Carve-out

N.B.

Bedragen aanpassen op specifieke situatie pensioenregeling en pensioenfonds

*) Ouderdomspensioen, waarbij bij overlijden sprake is van 70% partnerpensioen

Overzichtsrapportage Gepensioneerden | Sjabloon

Overzichtsrapportage WTP Transitie Gepensioneerden

Variant nummer:	1	Jaar transitie:	2026
Ouderdompensioen vlak voor transitie:	€ 40.000	Inflatie:	2%
AOW-uitkering vlak voor transitie:	€ 12.000	DNB Scenario (verwachting):	Mediaan (50%)
Totale uitkering vlak voor transitie:	€ 52.000	Toon pensioenontwikkeling in:	Euro's

Ontwikkeling jaarlijkse pensioenuitkering bij overgang naar nieuw stelsel

Leeftijd in transitiejaar	Jaar									
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
70										
80										
90										

Ontwikkeling jaarlijkse pensioenuitkering bij voortzetting in huidig stelsel

Leeftijd in transitiejaar	Jaar									
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
70										
80										
90										

*) Ouderdompensioen, waarbij bij overlijden sprake is van 70% partnerpensioen

Overzichtsrapportage Gepensioneerden | Voorbeeld (Euro's)

Overzichtsrapportage WTP Transitie Gepensioneerden

Variant nummer:	1	Jaar transitie:	2026
Ouderdompensioen vlak voor transitie:	€ 40.000	Inflatie:	2%
AOW-uitkering vlak voor transitie:	€ 12.000	DNB Scenario (verwachting):	Mediaan (50%)
Totale uitkering vlak voor transitie:	€ 52.000	Toon pensioenontwikkeling in:	Euro's

Ontwikkeling jaarlijkse pensioenuitkering bij overgang naar nieuw stelsel

Leeftijd in transitiejaar	Jaar									
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
70	€ 52.520	€ 52.783	€ 53.047	€ 53.312	€ 53.578	€ 53.846	€ 54.115	€ 54.386	€ 54.658	€ 54.931
80										
90										

Ontwikkeling jaarlijkse pensioenuitkering bij voortzetting in huidig stelsel

Leeftijd in transitiejaar	Jaar									
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
70	€ 52.260	€ 52.652	€ 53.047	€ 53.445	€ 53.846	€ 54.249	€ 54.656	€ 55.066	€ 55.479	€ 55.895
80										
90										

*) Ouderdompensioen, waarbij bij overlijden sprake is van 70% partnerpensioen

Overzichtsrapportage Gepensioneerden | Voorbeeld (Procent)

Overzichtsrapportage WTP Transitie Gepensioneerden

Variant nummer:	1	Jaar transitie:	2026
Ouderdomspensioen vlak voor transitie:	€ 40.000	Inflatie:	2%
AOW-uitkering vlak voor transitie:	€ 12.000	DNB Scenario (verwachting):	Mediaan (50%)
Totale uitkering vlak voor transitie:	€ 52.000	Toon pensioenontwikkeling in:	Euro's

Ontwikkeling jaarlijkse pensioenuitkering bij overgang naar nieuw stelsel

Leeftijd in transitiejaar	Jaar									
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
70	101,0%	101,5%	102,0%	102,5%	103,0%	103,6%	104,1%	104,6%	105,1%	105,6%
80										
90										

Ontwikkeling jaarlijkse pensioenuitkering bij voortzetting in huidig stelsel

Leeftijd in transitiejaar	Jaar									
	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
70	100,5%	101,3%	102,0%	102,8%	103,5%	104,3%	105,1%	105,9%	106,7%	107,5%
80										
90										

*) Ouderdomspensioen, waarbij bij overlijden sprake is van 70% partnerpensioen

Door gepensioneerden gevraagde uitleg (voorbeeld)

Specifiek schriftelijke uitleg en toelichting worden gevraagd over de volgende onderwerpen

- Wijze vaststelling doelstelling premiereregeling, als ook de frequentie van toetsing daarvan
- Wijze van vertaling van risicopreferentie gepensioneerden naar beleggingsbeleid
- Mate van beoogde koopkrachtbescherming en wijze waarop dat kan worden bereikt
- Mate van beoogde koopkrachtontwikkeling in een mediaan en slecht weer situatie
- Werking beschermingsrendement, nominaal of reëel beschermingsrendement?
- Werking overrendement, solidariteits- of risicodelingsreserve
- Mate van afdekking renterisico, vaststelling en hoogte van projectierendement
- Simulatie van uitkerings- en vermogenseffecten in crisisscenario's
Simulatie in deterministische crisis scenario's (o.a. aandelen -40%, rente+3%, inflatie+5%)
- Wijze van communicatie transitie en jaarlijkse informatie aan gepensioneerden
- Etc.

Position Paper

Gerard Heeres

5 april 2023

- Kennisverbreding
  - boven de motorkap
  - onder de motorkap
- Comfort bij keuzes in kader WTP
- Voor en na transitie/invaren
- Samenhang/Evenwicht

- Risicohouding per cohort (5 jaar)
  - Enquête (kwantitatieve basis)
  - Focusgroepen
  - Wetenschappelijke inzichten en deelnemerskenmerken (discretionaire ruimte bestuur)
- Grootste risico
  - Te weinig risico gepensioneerden
  - Geen risico, geen rendement

- Koopkrachtbehoud, koopkrachtiger, eerder zicht op, etc...
- Essentieel:
  - risicopreferentie/risicoprofiel
  - toedelingsregels per cohort
  - beschermingsrendement/renteafdekking
- Maatmensberekeningen
- Uitkomst koopkracht: nee, tenzij

Nogmaals: Geen risico, geen rendement

- Solidaire premieregeling (SPR), Flexibele premieregeling (FPR)
- Een cohort gepensioneerden in beide contracten mogelijk
- In samenhang met solidariteits-/risicodelings reserve
- Aandachtspunten
  - Cao omgeving, sociale partners
  - Grote fondsen kiezen voor solidaire contract

- Verplicht in SPR
- Verplicht in FPR verplicht gestelde regelingen, optioneel voor de overige fondsen
- Doel: financiële mee-of tegenvallers collectief delen, voor alle generaties (vaag!!), Speelruimte Pensioenfondsen?
  - De regels voor vullen en onttrekken van te voren vaststellen
  - De Ortec variant is interessant voor gepensioneerden

- Grote vraag: Wie betaalt de rekening?
- Uitgangspositie
  - de huidige premiebetalers
  - dubbele transitie
  - tijdperk niet kostendekkende premie is voorbij
- Discussie over
  - medefinanciering vanuit de buffers
  - wat is evenwichtig, mede vanuit samenhang met andere zaken

- Uitkering bepaald door
  - Vermogen
  - Projectierendement
- Er zijn 3 variabelen bij projectierendement
  - risicovrije rente, de welbekende rts
  - risico opslag, 35% van max 5,2%
  - afslag max 2% i.v.m. inflatie
- Aandachtspunten:
  - wat is de gewenste voorzichtigheid?
  - een laag projectierendement verschuift de uitkering naar de toekomst
  - bezien in relatie tot de afscheidsbonus!!

Smoothing van de uitkering

- Mag max over een periode van 10 jaar
- Deze mogelijkheid bestaat naast
  - Solidariteitsreserve/risicopremiereserve
  - Beschermingsrendement
  - Renteafdekking etc.
- Vraagpunten:
  - wat is de toegevoegde waarde
  - is dit niet complexiteit verhogend
  - is dit administratief uitvoerbaar?

- PP bij overlijden voor pensioendatum
  - levenslang maximaal 50% laatste salaris
- PP bij overlijden na pensioendatum
  - hoogte OP en PP afhankelijk opgebouwde kapitaal
- Advies: even laten liggen, wetgeving niet compleet

Aanloop naar de WTP met handhaving AMvB

- Indexatie
- Inhaalindexatie
  - zie pensioenreglement
  - TBI, Toekomstbestendig indexeren
- Herstelbetalingen
- Beleggingsbeleid
  - oud/nieuw
  - renteafdekking

- Omvang solidariteitsreserve/risicopremiereserve
- Compensatie doorsneepremie
- Afscheidsbonus als restpost?
- Afweging:
  - gemiste inhaalindexatie kan nu uitbetaald worden
  - verschuiving deel buffer naar WTP ongewenst, leidt weer tot oude “buffer FTK”
  - er is vrijwel overal een buffer t.o.v. de spelregels in de WTP

PRIORITEITSTELLING in het UITDELEN van de BUFFER is KEY

- Essentieel
  - complexe wetgeving
  - individueel/collectief
  - uitvoerbaarheid
- Duidelijk: het zal nooit genoeg en goed genoeg zijn!!

Tot slot enkele boodschappen

- Het is en blijft een complex gebeuren
- Probeer de hoofdlijnen te zien, zoek comfort, bij voorkeur boven de motorkap
- Leg het accent op de korte termijn, mijd verre horizonnen, houd het overzichtelijk
- Stel de deelnemer centraal en ontken het eigen belang niet
- De transitie zal nog jaren onze aandacht vragen, ook ver na die transitie, meer wetgeving is onvermijdelijk
- Het wordt een gouden tijd voor het sterrenbeeld van de Weegschaal, een zoektocht naar balans of koorddanses!!

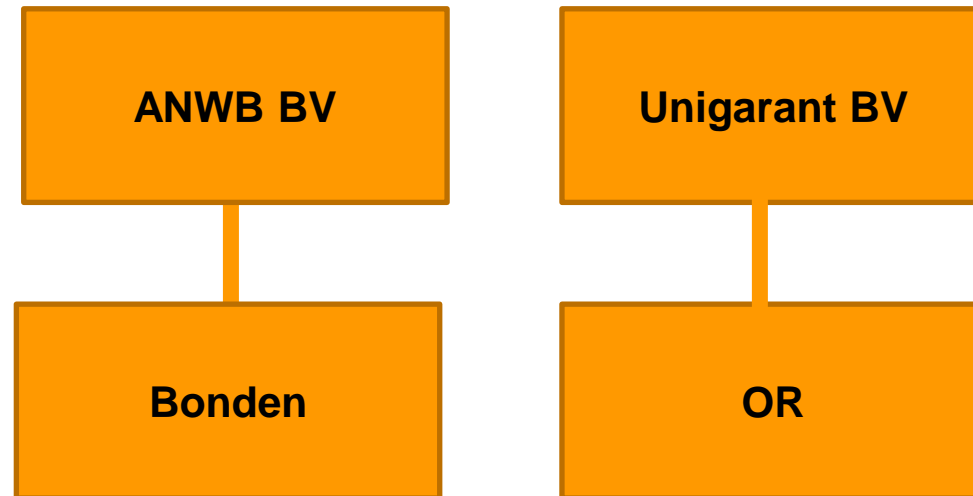
Casus Hoorrecht ANWB

Bert Nollen

Lid BO

Lid Pensco VG ANWB

2 nagenoeg gelijke CDC regelingen 1)

	Uit 2022
DG	111%
Bezittingen	1,5 mlrd

1) Unigarant eigen premieafspraken

Hoorrecht:

	ANWB	Unigarant
Leden	840	2
Gepensioneerden	2100	50
	> 40%	4%

Pensco: 2 oud Pfs ANWB directeuren
2 oud VO leden

Tijdspad WTP tot heden

	ANWB + Pfs	VG- ANWB	Output	Issue
Sept 22	Kick-off (+BO)		Transitie 1-1-25 Trans.plan 1-7-23	
Oct		Overleg ANWB	Start hoorrecht jan 23	
Jan 23		Kader stelling	Brief -> Soc.P. van ANWB o.b.v. voorzet Koepel	o.a. compens. doorsneepremie
Febr	Vervolg (+BO)		Planning gelijk RisPrefOndz: Maart	
14 Maart	Info ANWB		Transitie => 1-1-26 Trans.plan 1-7-24	
Maart		5 Info bijeenkomsten met gepens.	Willen zekerheid Niet blij met indexaties WTP onontkoombaar?	Communicatie
20 Maart		Overleg ANWB + vakbonden		

Uitkomst overleg 20 maart

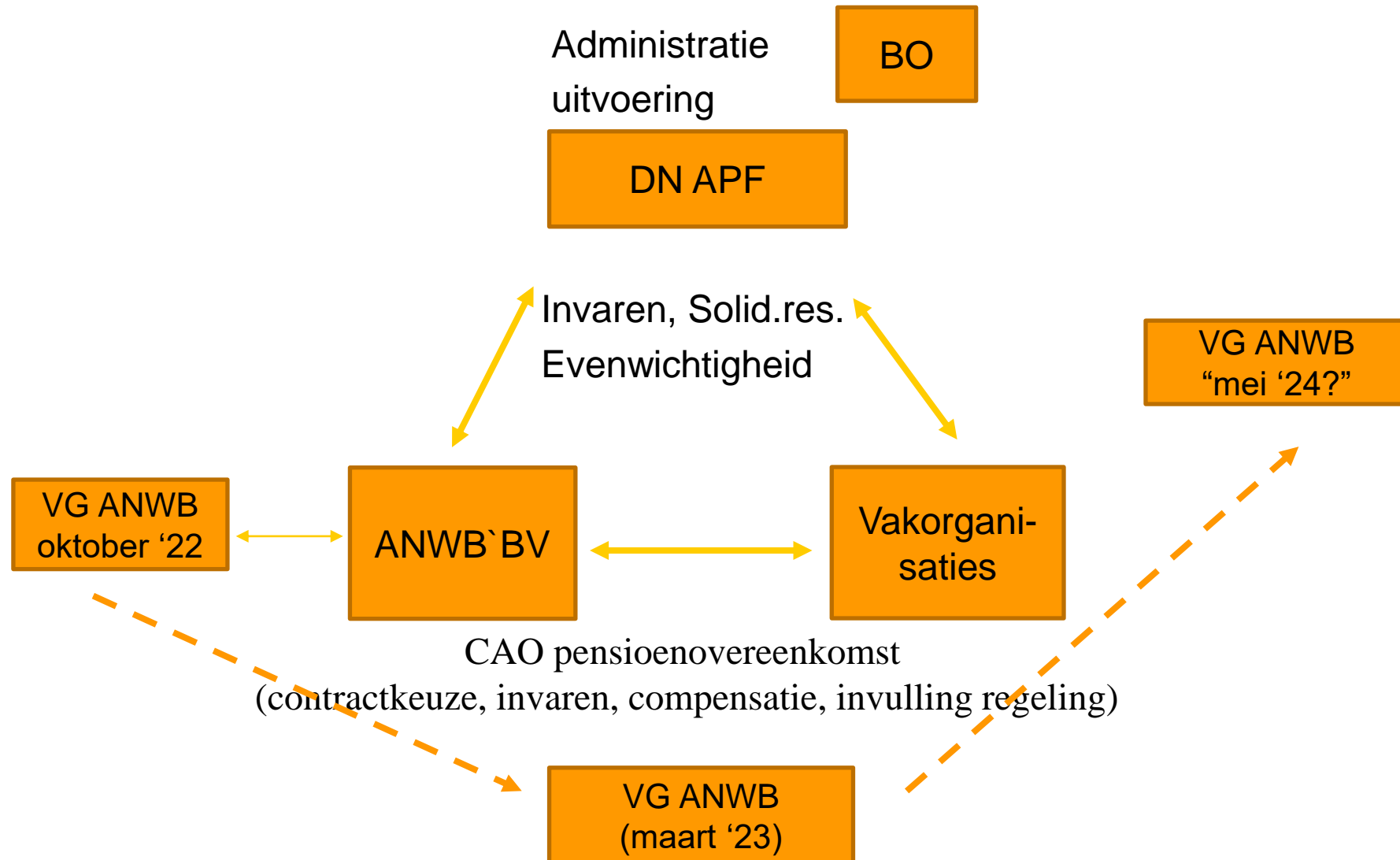
- Soc. P. (ANWB): Wij informeren jullie tijdens proces, maar ontwikkelen transitieplan met Pfs
- Nu oriëntatie door Soc.P. op contractkeuze en invaren
- In Sept. vervolgoverleg (Soc. P.: vooral om VG te informeren over proces)

Ingebrachte “hints” door VG

- Toekomst pensioen jongeren afh. van ambitie Soc.P. , premie-inleg is belangrijk issue
- Compensatie doorsnee-problematiek is inkoop nieuwe rechten, ook via premie op te lossen
- Ook bijdrage werkgevers meenemen in afweging evenwichtigheid
  - = Benoeming van verantwoordelijkheden Soc. P.
  - = Ter ondersteuning BO, belangen deelnemers

Positie Hoorrecht in beweging

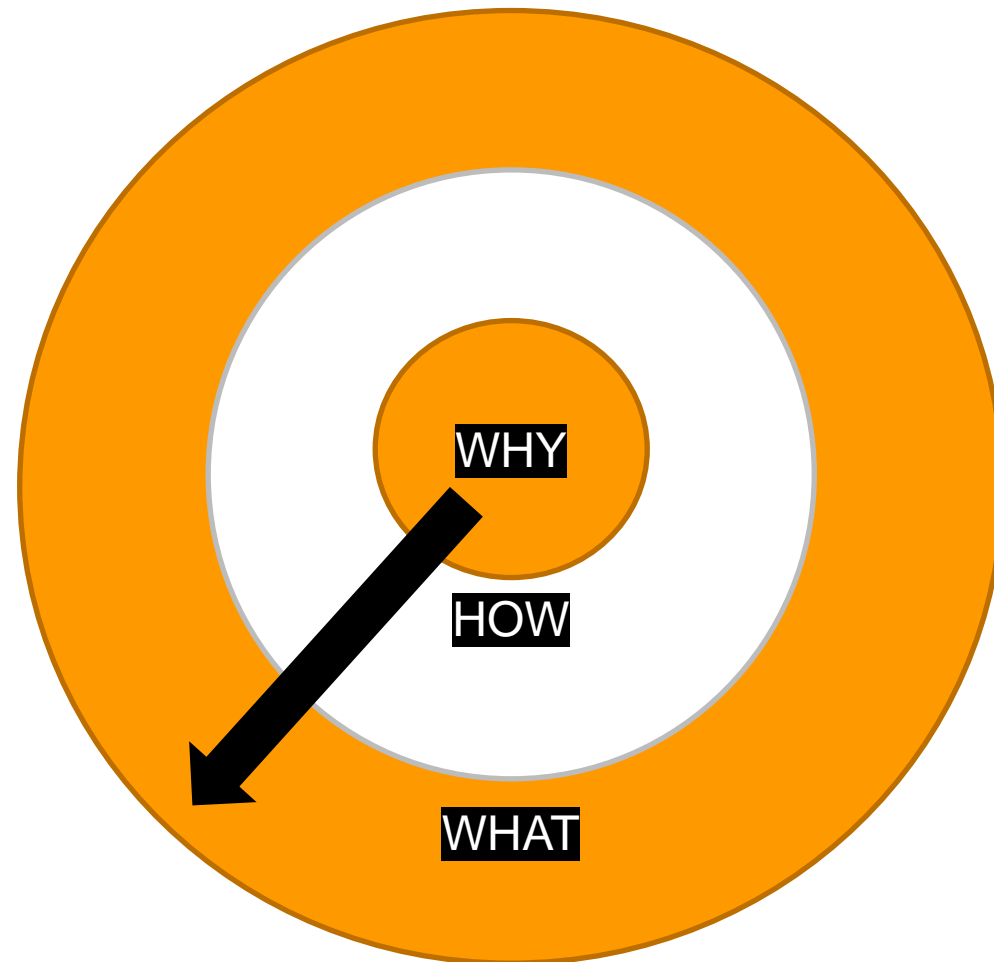

Inzet VG (obv Golden circle)

VG: Focus op **WHY** = ambitie (via premie en indexatie) en drive bij werkgever, wanneer geeft nieuw contract vertrouwen bij gepensioneerden en deelnemers?

Pfs en BO: Beoordeel **WHY** en bespreek **HOW** = methodiek **WHAT** = (pensioen)resultaat

Wat hebben wij ervaren?

- Denk na over rolverdeling VG en BO. Handig als BO-lid namens gepensioneerden verbonden is met VG (voorzichtig met dubbele petten)
- Weerstand uitnodiging niet-leden VG via DN APF (via email) voor info-bijeenkomsten maart
- Aantal niet-leden dat komt beperkt. Ca. 5% (van bij ons 960)

Wat helpt

- Openheid in relatie naar WG, Bonden, Pfs, BO
- Vul rol VG eerst in op WHY niveau (niet te snel op uitvoering HOW en resultaat WHAT)
- Respectvolle (“geweldloze”) communicatie
- Afstemming met BO en info richting bestuur Pfs
- Afstemming met anderen (VG’s/Koepel/adviseurs)

Toelichting technische begrippen

VOORLICHTINGSBIJEENKOMST LIDVERENIGINGEN KOEPEL GEPENSIONEERDEN.

Lieke Werner 5 april 2023

Agenda

1. Risicopreferentie meten waarom en hoe doen we dat
2. Risicodelings- of solidariteitsreserve, wat zijn de opties
3. Invaren en de mogelijkheid voor gepensioneerden dit te doen met gelijke aanpassingen uitkeringen (geruisloos)

Lieke Werner

Programma Manager Pensioenakkoord

Lieke.Werner@achmea.nl

Risicopreferentie

Waarom is het belangrijk

Waarom risicobereidheid meten?

Wet- en regelgeving
verplicht meten risicohouding

Artikel 52b. Risicohouding

1. De pensioenuitvoerder ... baseert zijn beleggingsbeleid op de risicohouding van de deelnemers... Bij het vaststellen van de risicohouding wordt onderscheid gemaakt naar leeftijdscohorten ...
2. De risicohouding wordt door de pensioenuitvoerder vastgesteld en periodiek en ten minste eenmaal in vijf jaar getoetst, waarbij gebruik wordt gemaakt van onderzoek naar de risicopreferentie van de deelnemers, gewezen deelnemers of pensioengerechtigden. ...

Toezichthouders geven aan dat het meten hiervan beter kan én moet

Meet risicobereidheid met een kwantitatieve methode

AFM: Meten risicobereidheid belegger kan veel beter

DNB: Vaststelling risicohouding bij premieregeling moet beter

Pensioenfondsen en ppi's met een premieregeling voldoen meestal niet aan de wettelijke eisen voor het bepalen van de risicohouding onder beleggingsbeleid.

Keuze pensioenregeling maakt deelnemersonderzoek relevanter

AFM: Meer risico vraagt om betere bescherming in nieuw pensioenstelsel

Een te lage premie? Tegenvallende pensioenstelsel liggen deze risico's miljoenen Nederlandse werknemers deelnemen aan een pensioenfonds toezichthouder AFM realistische ve en sterke consumentenbescherming

Laat vast pensioen los

Daar de marktwaarde al twee keer zo hoog is als de pensioengerechtigde voor een vast pensioen, is het vasthouden van vast pensioen niet langer aantrekkelijk. Dit houdt het pensioenfonds af de verzekering van de toekomstige pensioenen te betalen. Er wordt nu een nieuw stelsel wordt ingevoerd.

'Vraag deelnemer vroeg in traject naar voorkeuren'

In het nieuwe stelsel gaat de risicohouding van de deelnemers worden vastgesteld al in het traject van de premieregeling, maar ook andere voorkeuren worden vastgesteld.

Extra inspraak gepensioneerden en slapers bij invaren

Gepensioneerden en slapers krijgen een zogenoemd hoorrecht bij het invaarsplan opgesteld door sociale partners. Die moeten bezwaren van deze groepen serieus betrekken in hun besluitvorming.

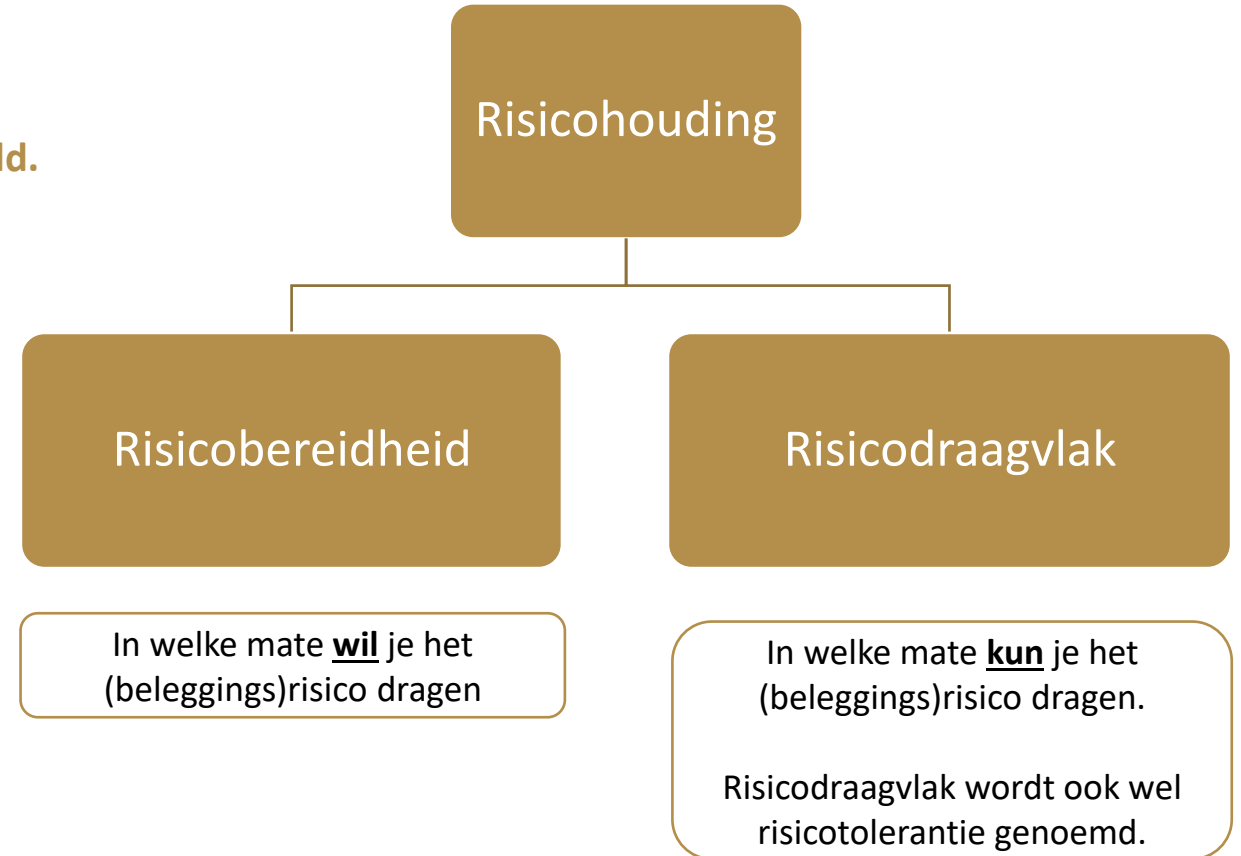
Deelnemersonderzoek
risicobereidheid relevant
en in ontwikkeling

Toelichting op wetgeving risicohouding toekomstige premiereregelingen

Risicohouding

De collectieve risicohouding wordt per leeftijdscohort vastgesteld.

Waarvoor hebben we het nodig

Hoe doe je dat?

Combinatie kwalitatief en kwantitatief onderzoek, voorbeelden:

Loterijvragen

Choice sequence methode

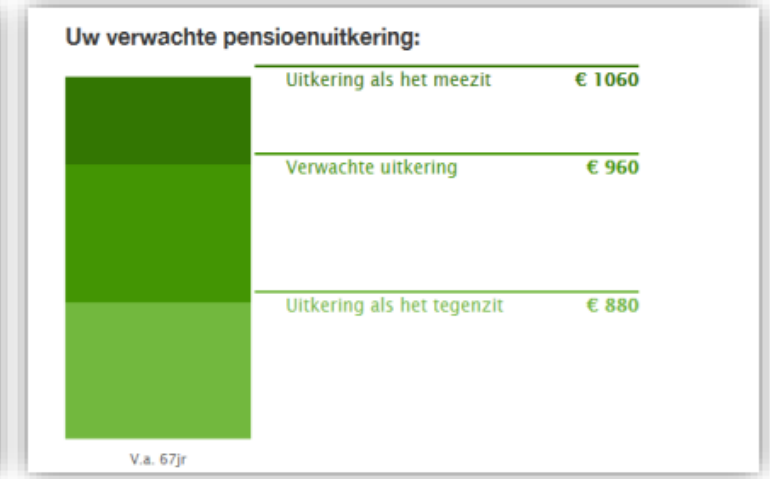
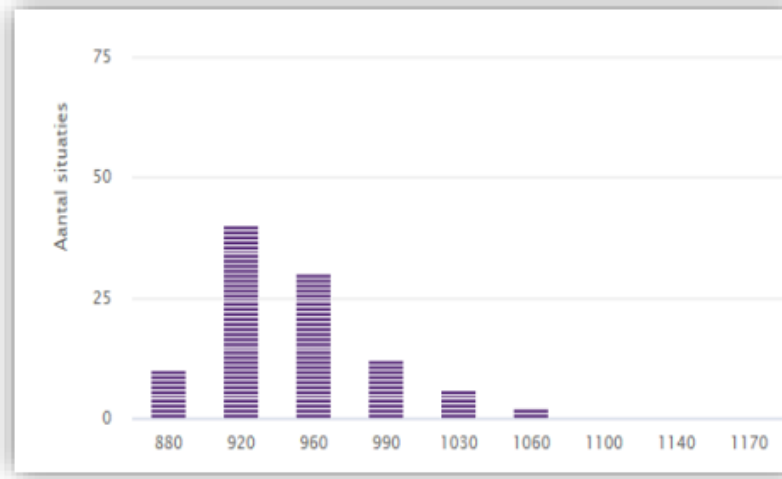
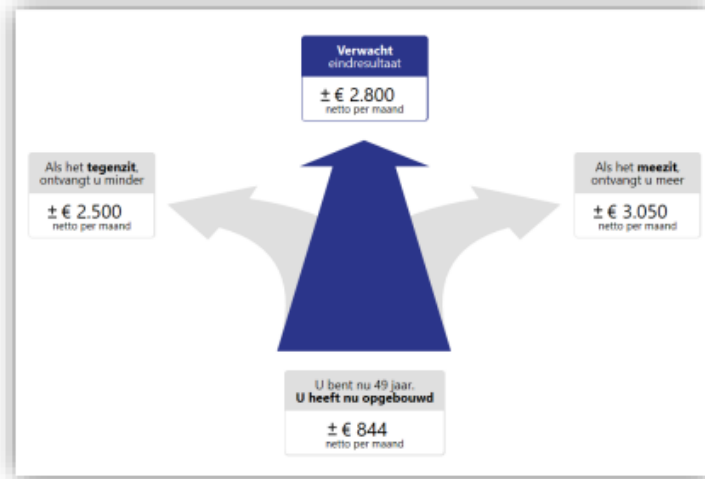
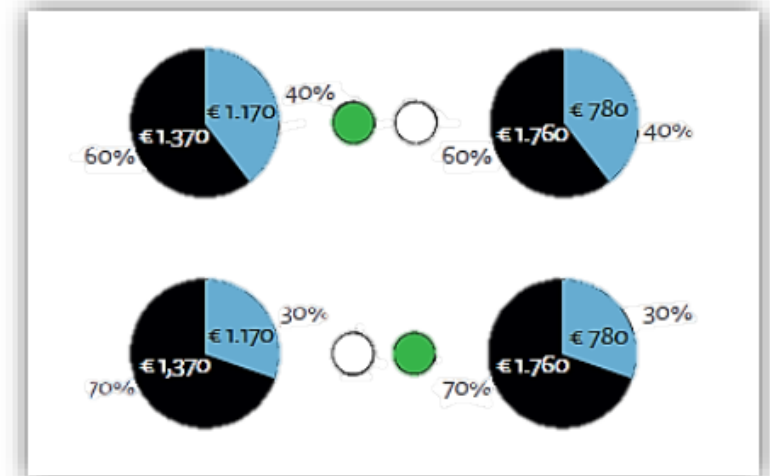
Risicometer

Pension builder

Deelnemerskenmerken onderzoeken

Kenmerken deelnemers in verband met risicodraagvlak

Bijv. menselijk kapitaal, 2de pijler pensioen, AOW, huizenbezit

De Resultaten: Wat wordt er gemeten

Inzichten bieden solide basis voor concrete aanscherping van beleggingen

Risicobereidheid

(hoeveel risico *willen* deelnemers dragen)

Risicodraagvlak

(hoeveel risico *kunnen* deelnemers dragen)

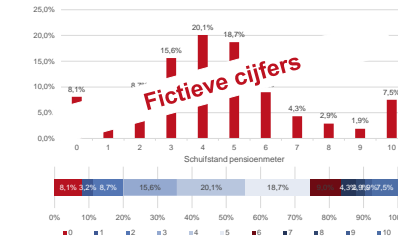
Risicobegrip

(begrip van het belang van risico en rendement)

Risicobereidheid | Risicobereidheid iets hoger dan in regeling < pensioenfonds x >

De risicobereidheid van alle deelnemers is breed verdeeld. De meesten scoren een 4 op de schaal van 0 (geen risico) tot en met 10 (veel risico)*. Het gemiddelde ligt op 4,4. De mediaan** ligt in de categorie 4, en de modus** is een 4. De regeling van < pensioenfonds x > is opgenomen onder schuifstand 3. Dat betekent dat de deelnemers gemiddeld genomen iets meer risicobereid zijn dan de regeling van < pensioenfonds x >.

Verdeling risicobereidheid alle deelnemers

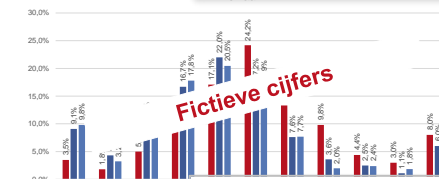

* Voor de betekenis van en gebruikte parameters achter de schuifstanden: zie bijlage 1
 ** Mediaan is middelste waarneming; 50% scoort lager, 50% scoort hoger. Modus is meest voorkomende score.

Risicobereidheid

De risicobereidheid onder actieve deelnemers is gemiddeld 4,1. Zoals uit de

Risicobereidheid actieve deelnemers

De verschillen zijn statistisch significant.

Risicodraagvlak | Meesten kunnen tegenvaller op pensioendatum opvangen

Vraag: Stel dat uw pensioenuitkering lager uitvalt dan u had verwacht. Denkt u dat u dat kunt opvangen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Een klein gedeelte, namelijk 17% van de actieven, kan een tegenvaller niet opvangen. 20% weet het niet, en 63% kan een tegenvaller op één of meerdere manieren opvangen, vooral door na pensioen de uitgaven te verlagen en door andere inkomsten of vermogen. Bij slapers zien we een vergelijkbaar beeld. Gepensioneerden geven vaker aan een tegenvaller niet op te kunnen vangen (34%).

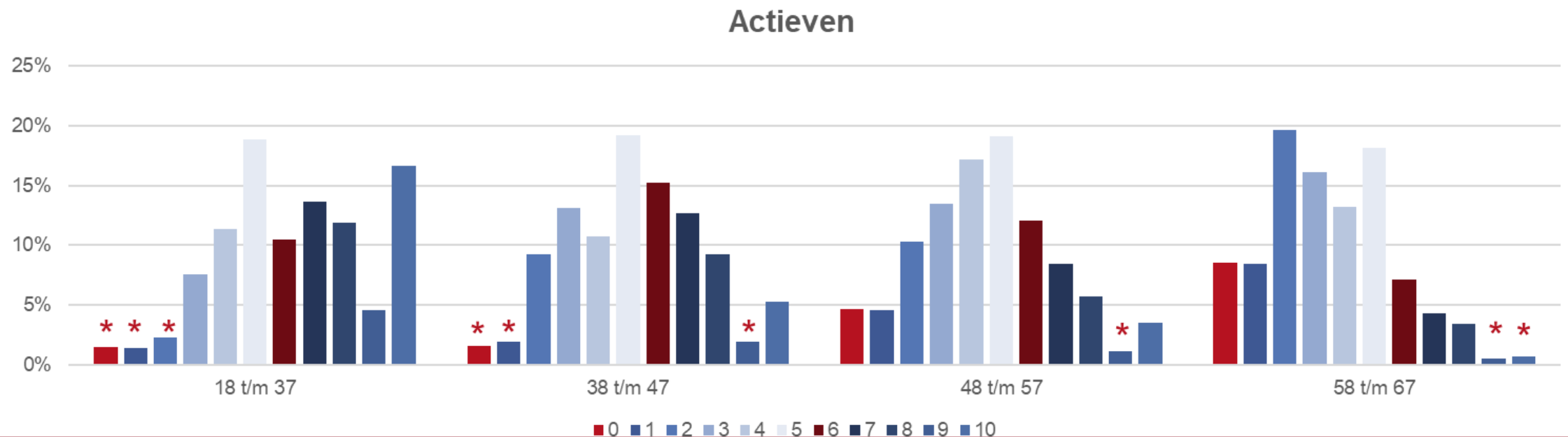
* De percentages zijn bij elkaar opgeteld meer dan 100 omdat bij deze vraag meerdere antwoorden mogelijk zijn.

De Pensioenmeter

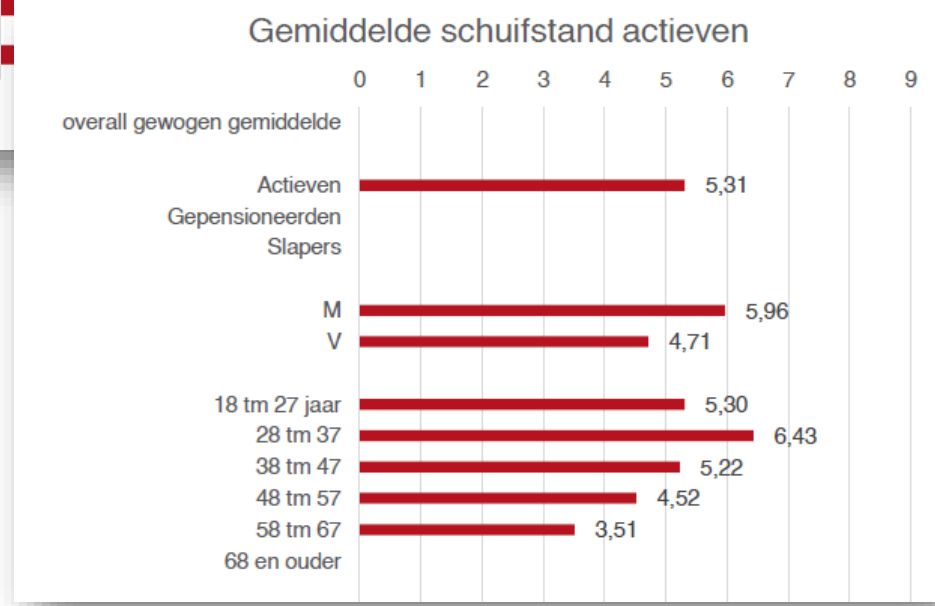
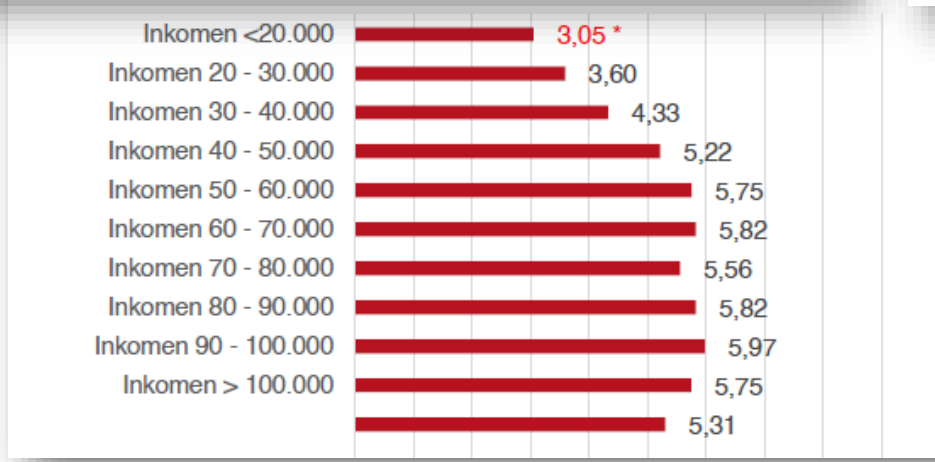
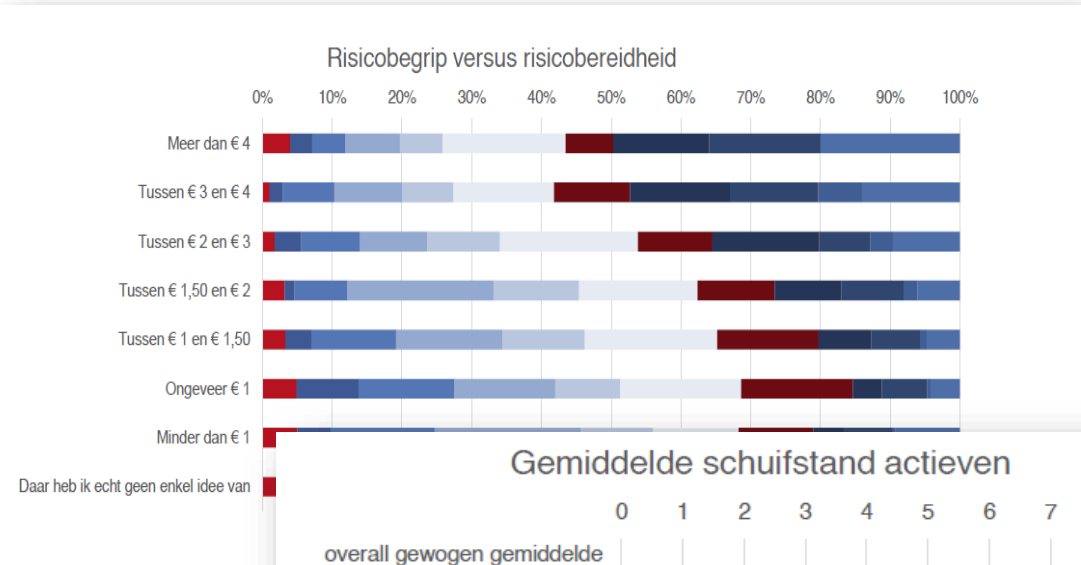
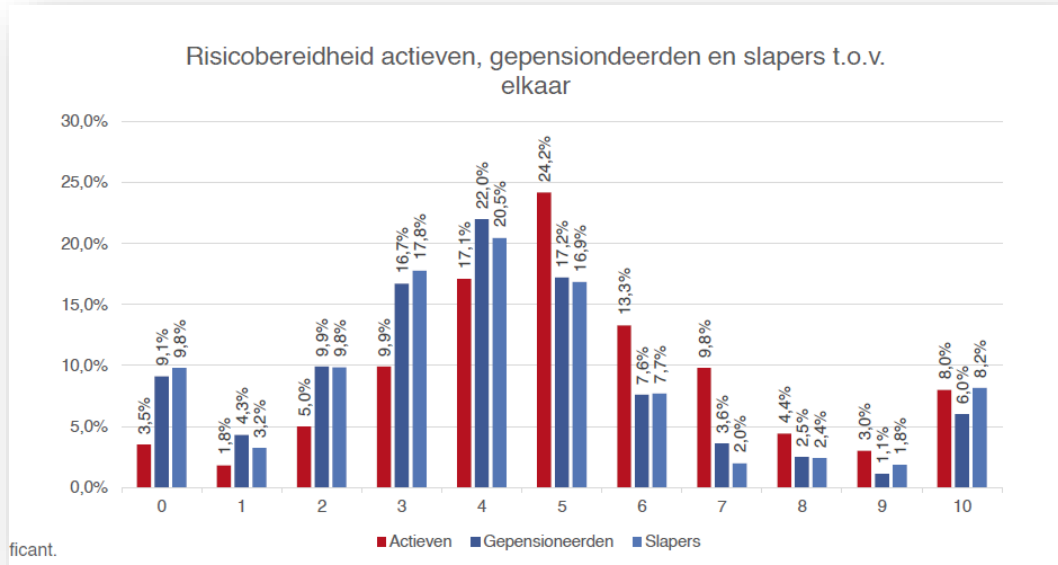
De uitkomsten

- De uitkomsten geven onder meer een kwantitatieve verdeling van risicobereidheid over de deelnemersgroepen
- De risicobereidheid is de vertaling van de voorkeur van een deelnemer voor een bepaalde verdeling van pensioenuitkomsten naar een concreet type regeling en beleggingsbeleid.
- In de analyse segmenteren we verder naar verschillende variabelen zoals inkomen, leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, actief/slaper/uitkeringsgerechtigd etc.

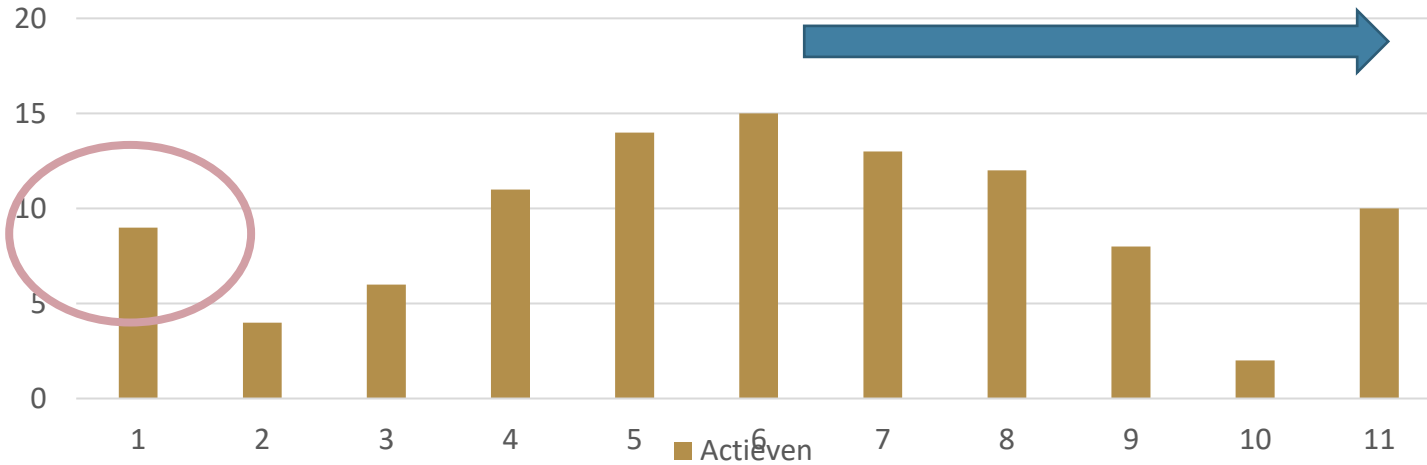
Van risicobereidheid per cohort naar risicohouding

Uitkomsten onderzoeken: inkomen, leeftijd, status en risicobegrip

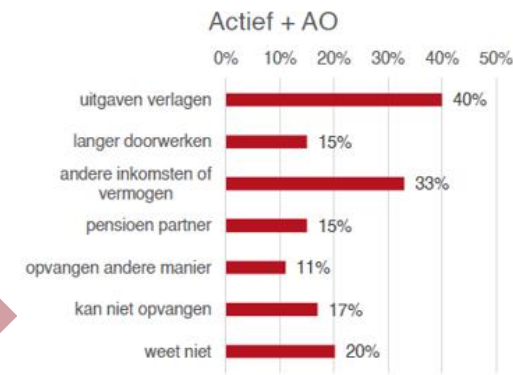
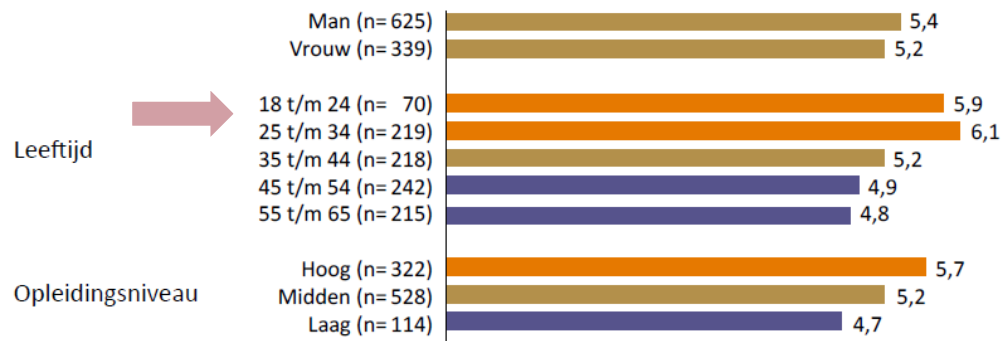
Welke informatie kan je halen uit onderzoeken

Sluit gemiddelde risicohouding aan bij toedeling met opheffen leenrestrictie

Is er een kwetsbare groep
Die risico avers is
> shoprecht ?

Willen ouderen
cohorten nominale
bescherming

* De percentages zijn bij elkaar opgeteld meer dan 100 omdat bij deze vraag meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Solidariteits- of risicodelingsreserve

Welke risico's delen

Risicodelings- of solidariteitsreserve

Wettelijk kader

Maximale omvang 15%

Is niet negatief

Financiële mee- of tegenvallers worden collectief gedeeld en leiden op voorhand tot gemiddeld stabielere of hogere (toekomstige) uitkeringen voor alle generaties

---

Niet te gebruiken voor deling van operationele kosten

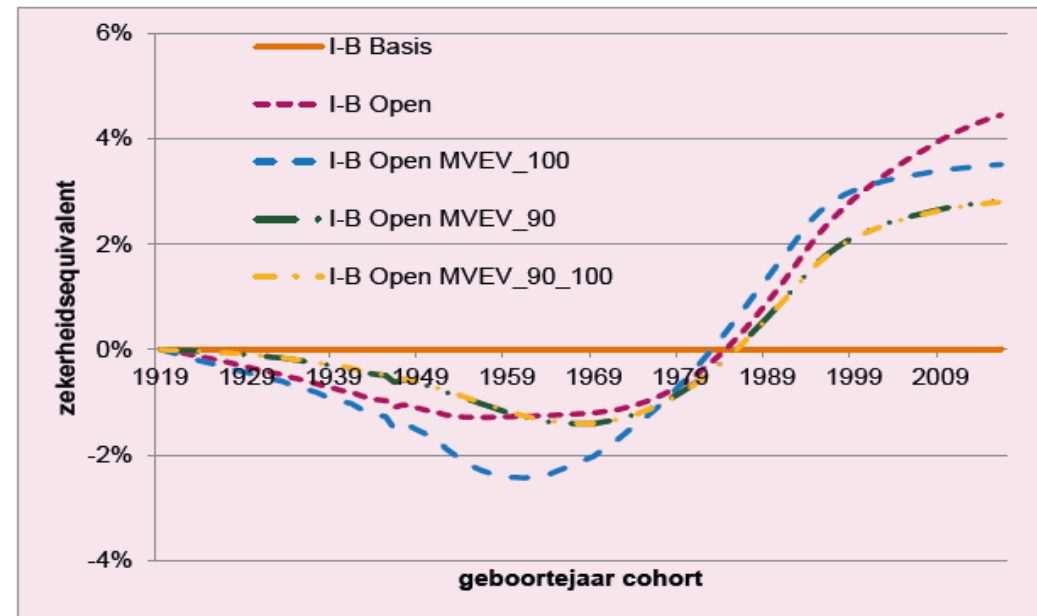
Fonds stelt regels (evenwichtig, transparant en consistent) vast voor de doelstellingen van de risicodelingsreserve en het vullen en uitdelen uit de risicodelingsreserve

Welvaartswinst van een solidariteitsreserve

- INTERGENERATIONELE RISICODELING GEEN FREE LUNCH
- Intergenerationele risicodeling leidt in theorie in de toekomst tot welvaartswinst, maar ook tot de mogelijkheid dat een bepaalde generatie minder pensioen krijgt dan de premie die zij inlegt (Bas Werker, ESB 2018)

Figuur 4.1 Welvaartswinst open spreiding t.o.v. gesloten spreiding, inclusief AOW

Risicodelings- en solidariteitsreserve

Mogelijke doelstellingen

Micro-langleven

Verdelen sterftewinst
Uniforme verdeling

Macro-langleven

Aanvullen vermogen voor gestegen prijs van pensioen
Uniforme verdeling mogelijk niet in het belang van ouderen

Voorkomen kortingen

Aanvullen vermogen (voorkomen van eerste korting levenslang)
Eenmalige aanvulling van uitkering

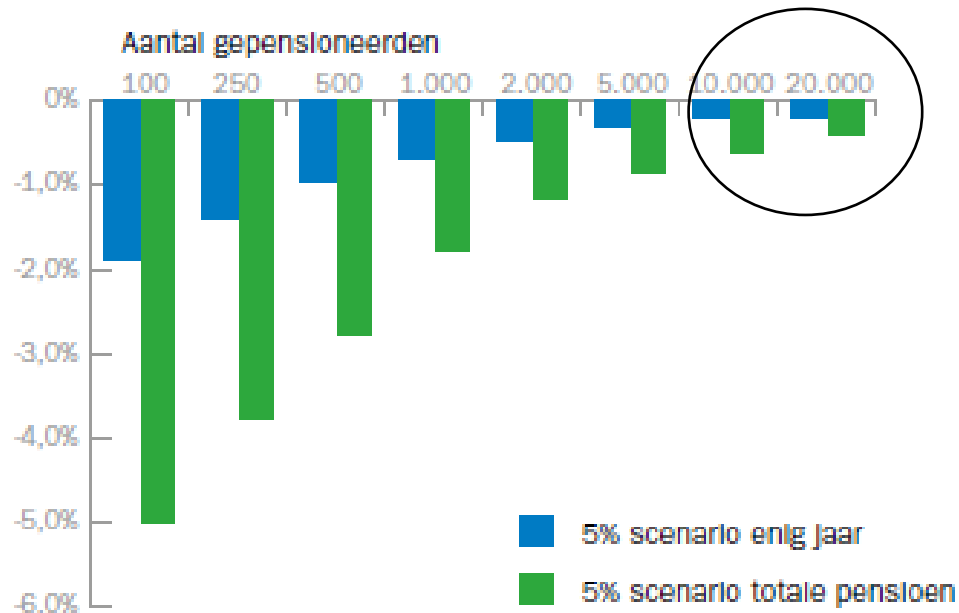
Beschermen koopkracht

Op peil houden van de koopkracht van de uitkering
Houdbaar?

Delen van langlevens via een reserve

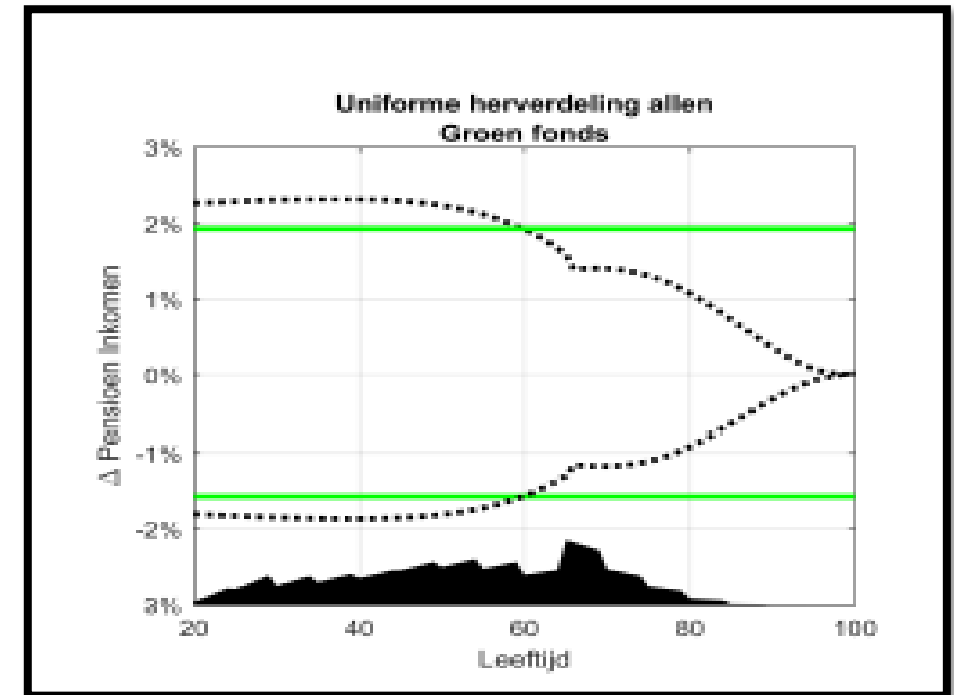
Wet van de grote getallen

Micro langlevens

Whitepaper-doorbeleggen en risicodeling

Macro langlevens: levensverwachting

Stabiliseren uitkering met de solidariteitsreserve

Invullen solidariteitsreserve

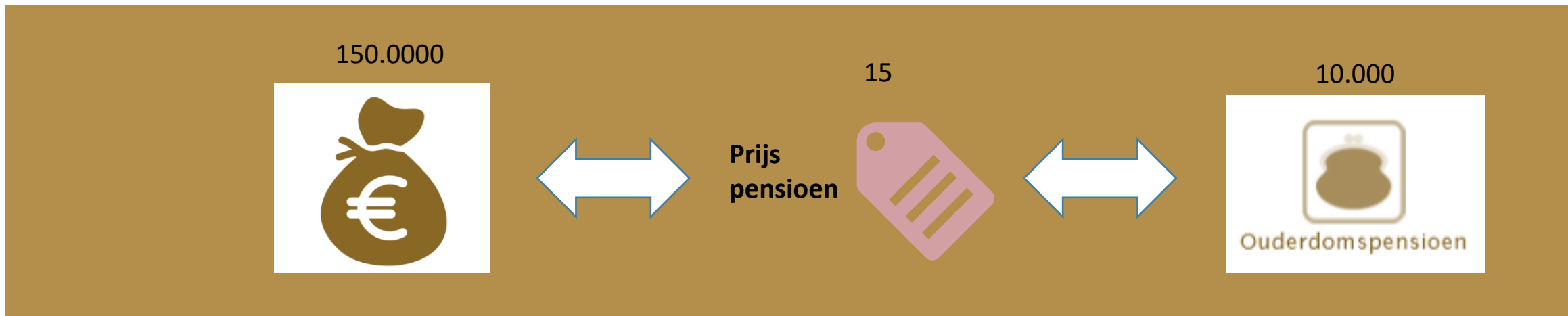

“Verliesaversie is een emotie, een overreactie op een verlies. Een mens vindt het veel erger iets te verliezen dan de blijdschap is bij een vergelijkbare winst. De eerste euro’s verlies komen daarbij relatief het hardste aan.”

Marika Knoef in Pensioen Pro (februari 2022)

Voorkomen kortingen

Verschillende methodieken

Stel resultaat is -5% (zonder spreiding)

- Indien de uitkering eenmalig wordt aangevuld dan krijgt deelnemer 9.500 en 500 euro aanvulling. Uit de solidariteitsreserve wordt dan 500 euro onttrokken. (ook wel bekend onder de Ortec methode). Uiteindelijke terugval kan groter zijn als reserve leegloopt. Past dit binnen risicohouding ?
- Indien het vermogen wordt aangevuld moet $500 * 15 = 7.500$ worden aangevuld. Dit is een gedekte methode (vermogen en uitkering zijn met elkaar in balans). Minder risico voor deelnemer op grote terugval. Methode is wel duurder (solidariteitsreserve groter of eerder leeg)

Delen van risico's met andere generaties

Wat levert het op ?

- Renterisico
- Beleggingsrisico
- Solidariteitspremie (pech en geluk)
- Microlanglevensrisico
- Macrolanglevensrisico
- Verliesaversie (voorkomen korting)
- Koopkrachtreparatie

Invaren

Wat is het en wat doet het?

Invaren naar het nieuw stelsel

Invaren

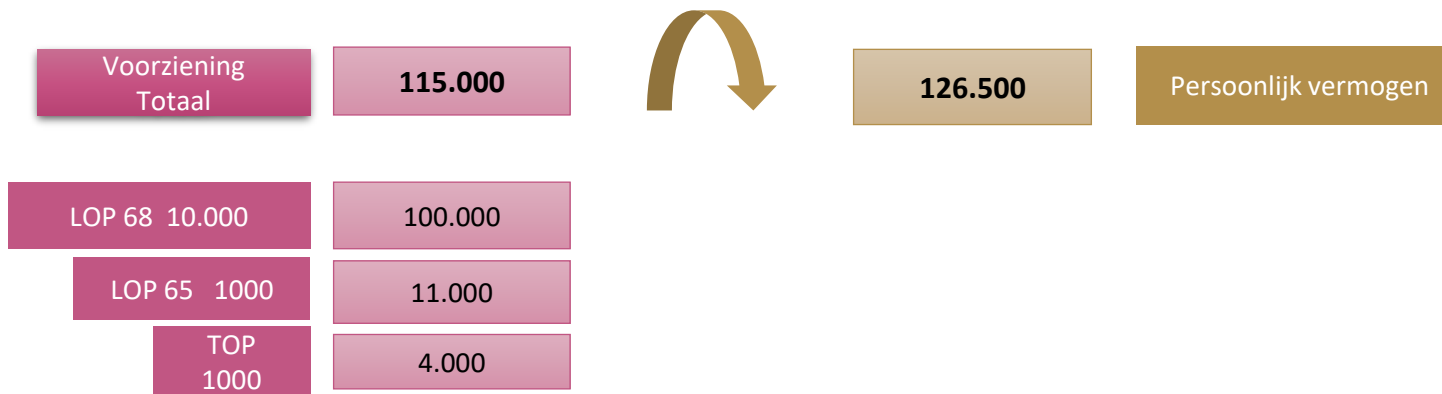
Invaren is het besluit om de nieuwe pensioenregels ook te gaan toepassen op de in het verleden opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten. Dit zorgt voor het bij elkaar houden van het oude en nieuwe pensioen. Om te kunnen invaren, moeten de bestaande pensioenaanspraken en pensioenrechten omgerekend worden naar persoonlijke pensioenvermogens in het nieuwe pensioenstelsel.

Uitgangspunten aanspraken en voorzieningen

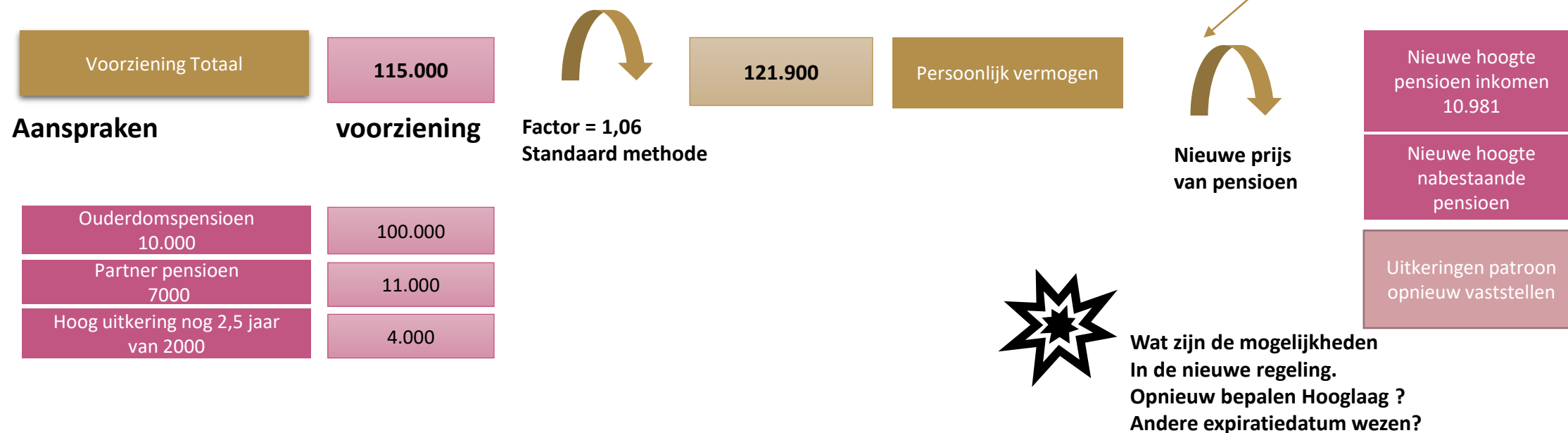
Aanspraken omzetten naar kapitalen

- Totale vermogen van deelnemer is totaalstelling van onderliggende voorzieningen.
- Het totale kapitaal per deelnemer wordt met factor omgezet naar een persoonlijk vermogen

Invaren geruisloos of vermogen als uitgangspunt

- Totale vermogen van deelnemer is toeltelling van onderliggende voorzieningen.
- Het totale kapitaal per deelnemer wordt met factor omgezet naar een persoonlijk vermogen

Exact omrekenen in zelfde verhouding (bv Hooglaag of uitrui NP) betekent individuele berekening per gepensioneerden > onbeheersbaar en foutgevoelig en minder goed uitlegbaar ?

Gelijke aanpassingen uitkering en invaren

Artikel 145m.lid 5

Bij toepassing van de standaardmethode kan een beroepspensioenfonds na toepassing van de standaardregel afwijken van de uitkomsten voor zover dit nodig is om gelijke aanpassingen van pensioenuitkeringen mogelijk te maken en de verschuiving van vermogen daarvoor binnen de groep pensioengerechtigden blijft.

Geruisloos invaren

Relatief eenvoudig invaren voor de uitkeringenfase

Gewoon invaren:

- Individuele uitkering -> individueel pensioenvermogen -> nieuwe individuele uitkering

Geruisloos invaren:

- Individuele uitkering blijft staan (inclusief keuzes zoals hoog-laag)
- We berekenen voor iedereen het individuele pensioenvermogen
- We tellen individuele pensioenvermogens voor gepensioneerden bij elkaar op
- We bekijken de dekkingsgraad in de uitkeringsfase, stel die is 110%
- Iedere gepensioneerde krijgt een 10% toeslag op de uitkering

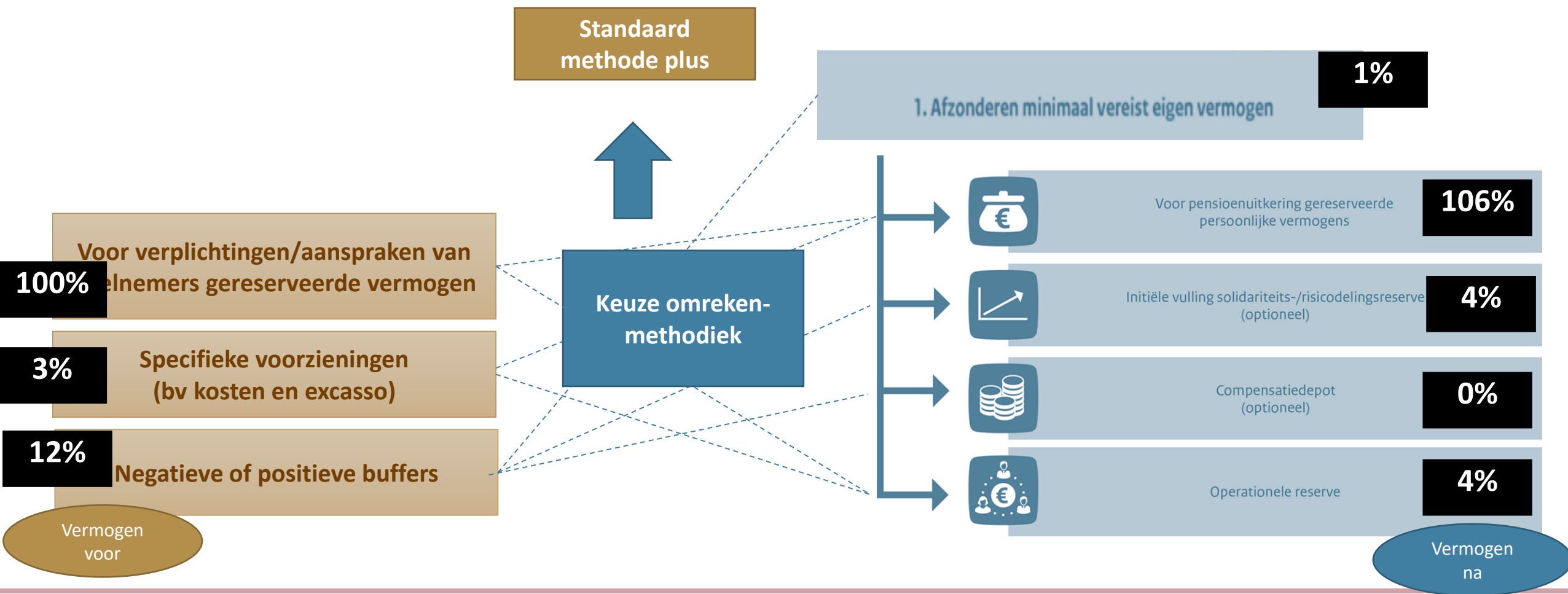
Tijdelijk geruisloos invaren:

- Bij flexibele premiereregeling krijg je daarna nog nieuwe keuzes zoals shoptrecht

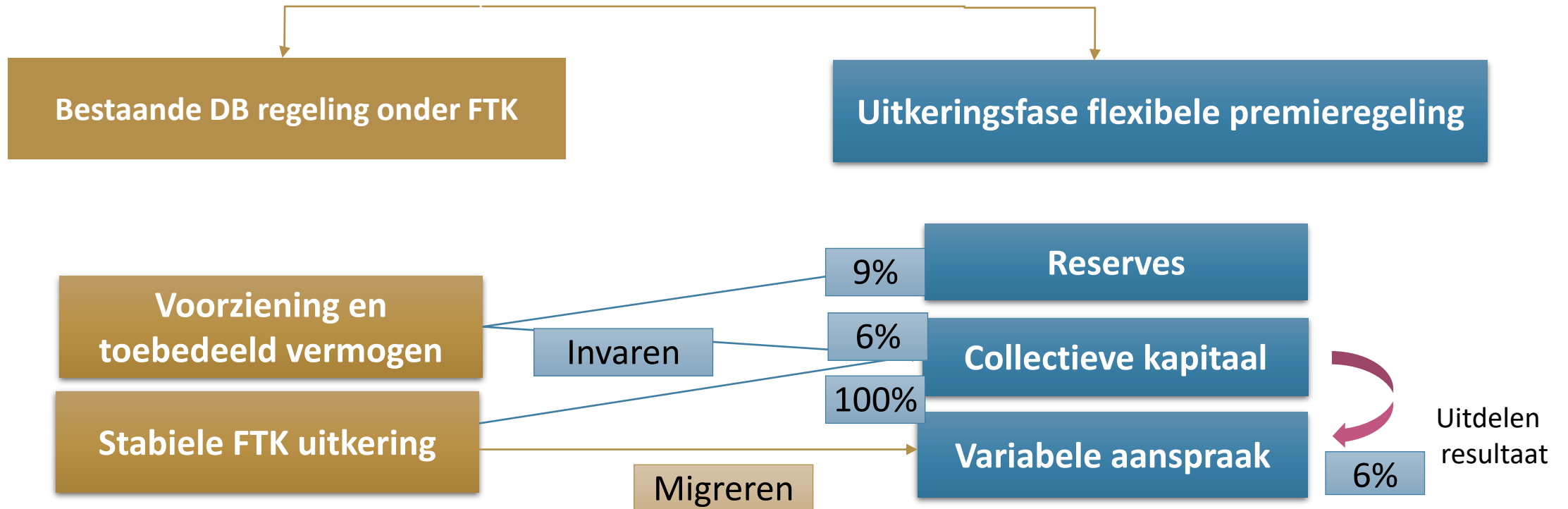

Voorbeeld uitgaande van onderstaand invaarplan

Keuze omrekenmethodiek

Geruisloos invaren gepensioneerde

Geruisloos: past in systeem collectief met gelijke aanpassingen
Betekent exact overnemen (1 op 1) en dan bonus bepalen (obv dekkingsgraad collectie)
Geeft uitvoering de tijd resultaat te bepalen

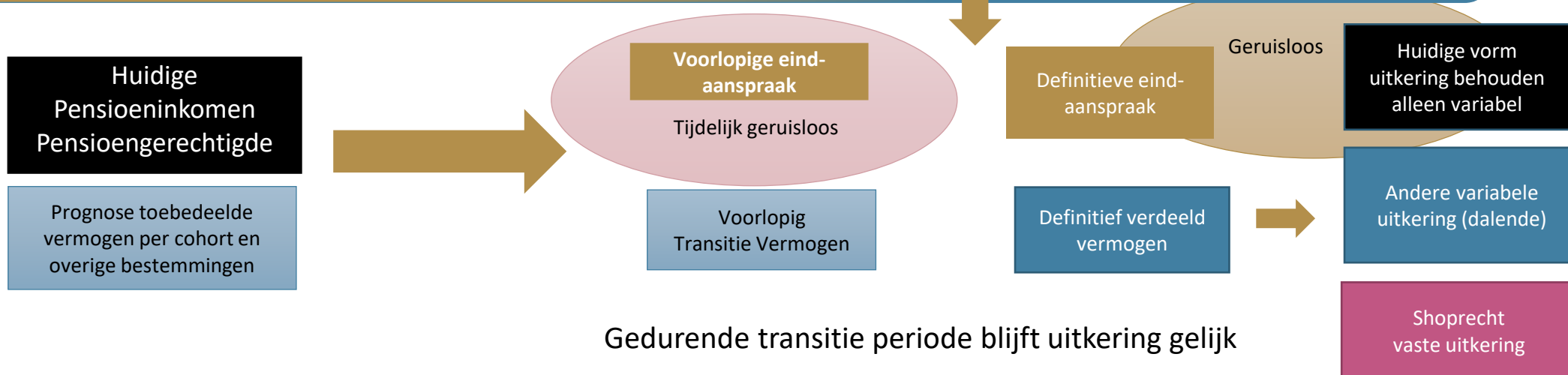
Transitievermogen van collectief naar leeftijdsafhankelijk

Jaar voor Transitie

Jaar na transitie

Transitie beleggingsbeleid van impliciet naar expliciet

Achmea Pensioenservices

Vragen

WTP

Hoe verder?

4-4-2023

Even voorstellen ...

 Actuarieel Adviesbureau
Confident B.V.

uw
pensioen
inzicht

Conclusies deskundigen

Deskundigen hekelen nominale sturing in herzien stelsel

Dat kwam gisterenavond naar voren op een deskundigenbijeenkomst in de Eerste Kamer met als thema's rechtmatigheid en effecten van de wet. Het is belangrijk de koopkracht goed te regelen en in te bedden in het systeem, aldus actuaris Henk Bets. Volgens hem is dat bij de Wtp in de huidige vorm niet het geval, met als risico dat deelnemers van een koude kermis thuis komen.

Mensen moeten twintig jaar leven van hun pensioen en de meesten 'hebben niet door dat een pensioen van tienduizend per jaar aan het begin dat dat na twintig jaar nog maar ongeveer de helft aan koopkracht oplevert', zei hij.

Bets is niet voor een garantie op koopkracht. 'Er mag best risico in zitten en het mag best een keertje minder zijn, maar het moet wel zijn gericht op koopkracht en die in de meeste gevallen kunnen realiseren.'

En dat is niet het geval in de Wtp, omdat de regels net als de huidige nominaal zijn

Onderwerpen Eerste Kamer ...

Belangrijkste onderwerpen Eerste Kamer:

- Onderschat de risico's van invaren niet.
- Ga voor een koopkrachtgericht pensioen!
- Biedt keuzevrijheid en een doelgericht beleggingsbeleid.
- Doe berekeningen op basis van de scenariosets APG en KNW(1,5%) opnieuw.

Onderwerpen Eerste Kamer ...

Doe berekeningen op basis van de scenariosets APG en KNW(1,5%) opnieuw.

Beoordeel daarna of:

- De WTP goed genoeg is.
- De WTP voldoende stabiliteit biedt.
- De WTP voldoende beter is dan het FTK om een transitie te rechtvaardigen.

Inhoud

Onderwerpen:

- Koopkracht
- Compensatie
- Transitie-effecten
- Evenwichtigheid

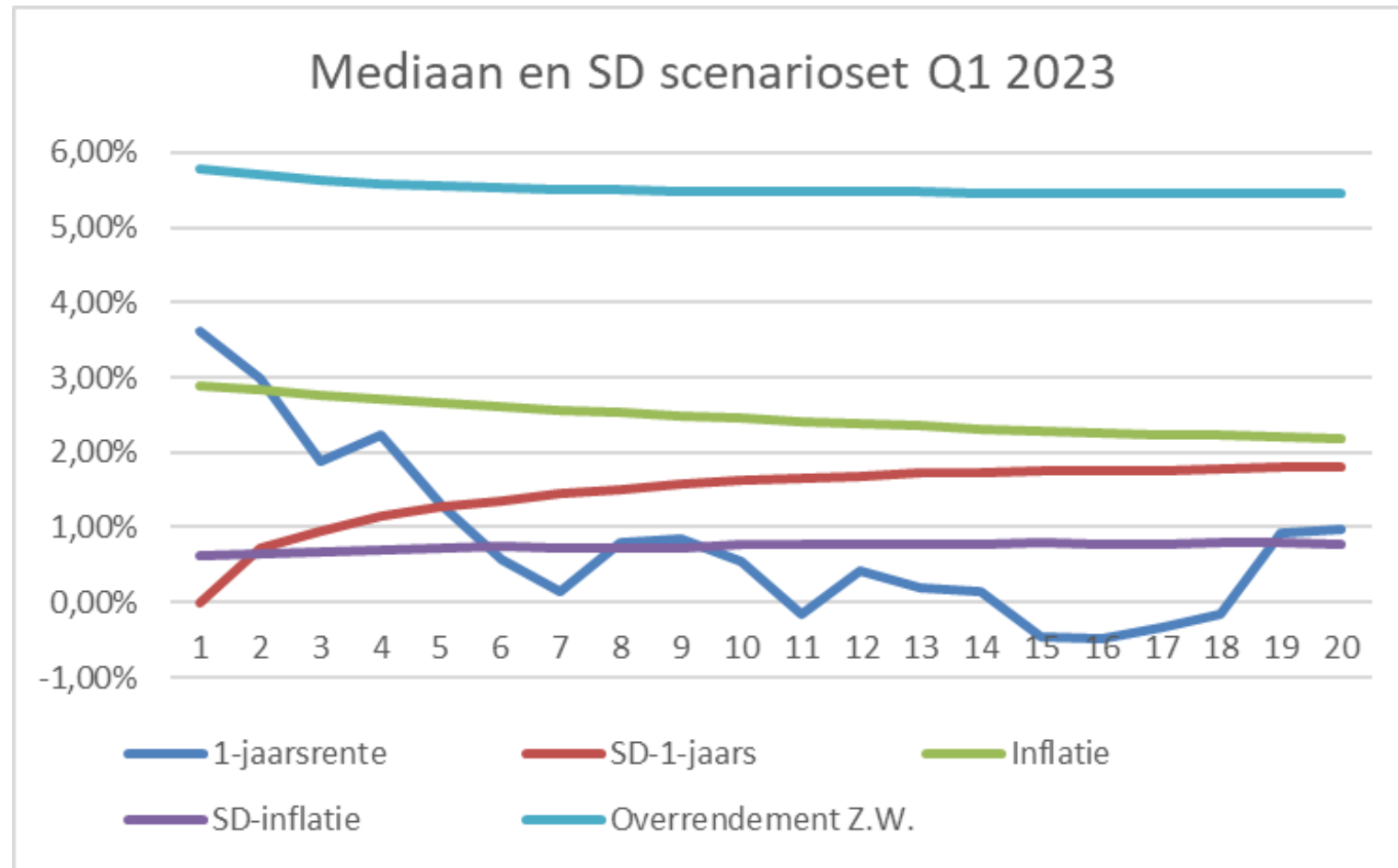
Wat konden we verwachten?

Beleggingsmix uitkeringsfase (obligaties/ aandelen)	Verwachte jaarlijkse nominale stijging pensioenuitkering	Verwachte jaarlijkse reële ontwikkeling pensioenuitkering		
		2% inflatie	4% inflatie	6% inflatie
50/50	2,05%	0,05%	-1,95%	-3,95%
60/40	1,64%	-0,36%	-2,36%	-4,36%
70/30	1,23%	-0,77%	-2,77%	-4,77%

En welk risico?

Beleggingsmix	Onder gemiddeld	Pessimistisch scenario
50/50	-7,50%	-11,60%
60/40	-6,40%	-9,60%
70/30	-5,20%	-7,70%

Scenarioset Q1 2023

Grafieken

In de volgende grafieken staat de ontwikkeling van de reële uitkering weergegeven.

Een lijn boven de 100% is koopkrachtwinst.

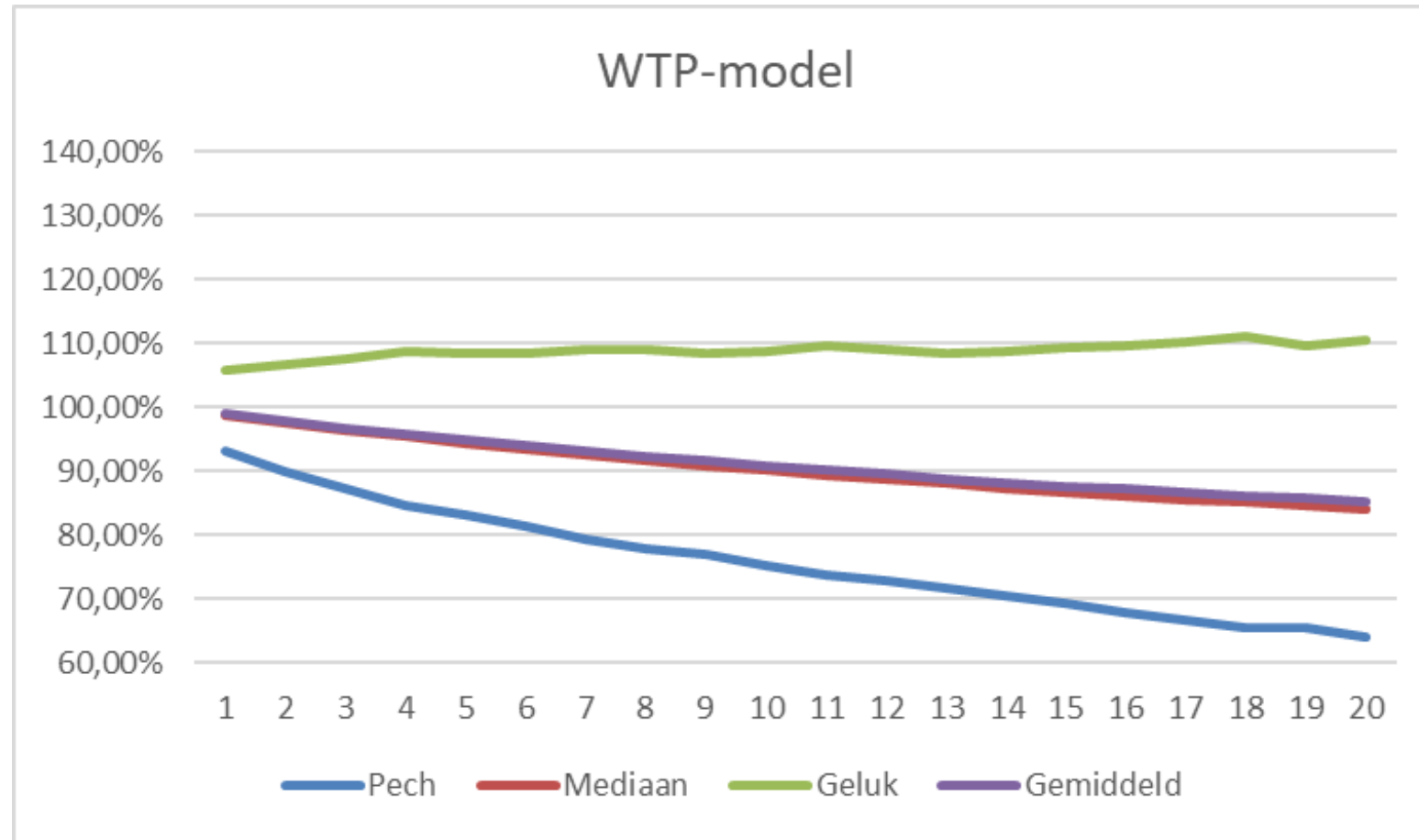
Een lijn op de 100% is koopkrachtbehoud.

Een lijn onder de 100% is koopkrachtverlies

Doel is koopkrachtbehoud en hoe minder spreiding hoe beter het systeem.

Model MvT WTP

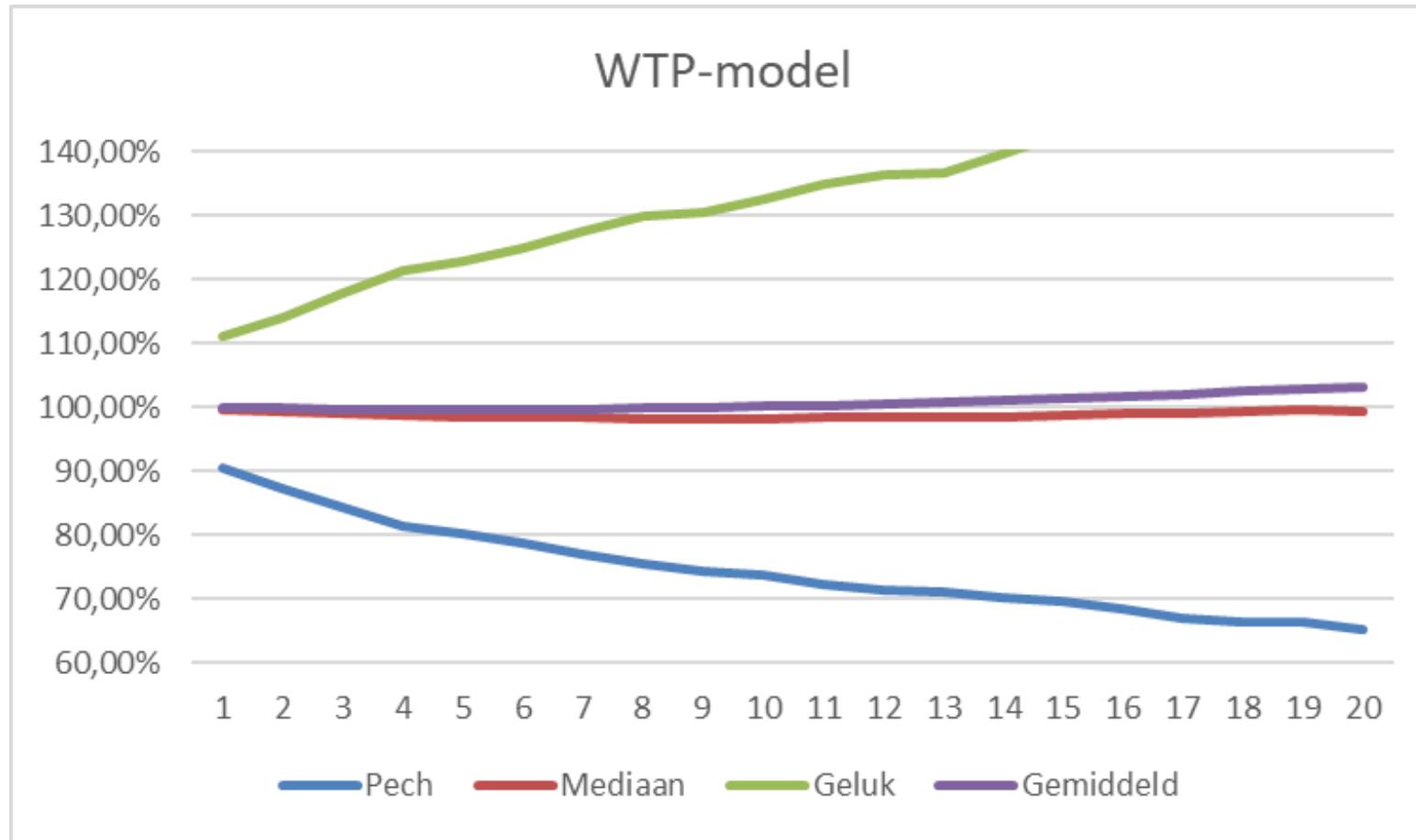
Uitgangspunt 25% exposure naar aandelen.

Model MvT WTP

Uitgangspunt 40% exposure naar aandelen.

Conclusie WTP

Met 25% in aandelen:

- 15% koopkrachtverlies in 20 jaar.
- Bij pech 36% koopkrachtverlies

Bij 40% in aandelen:

- 1% koopkrachtverlies in 20 jaar.
- Bij pech 35% koopkrachtverlies

Via beschermingsrendement

Idee:

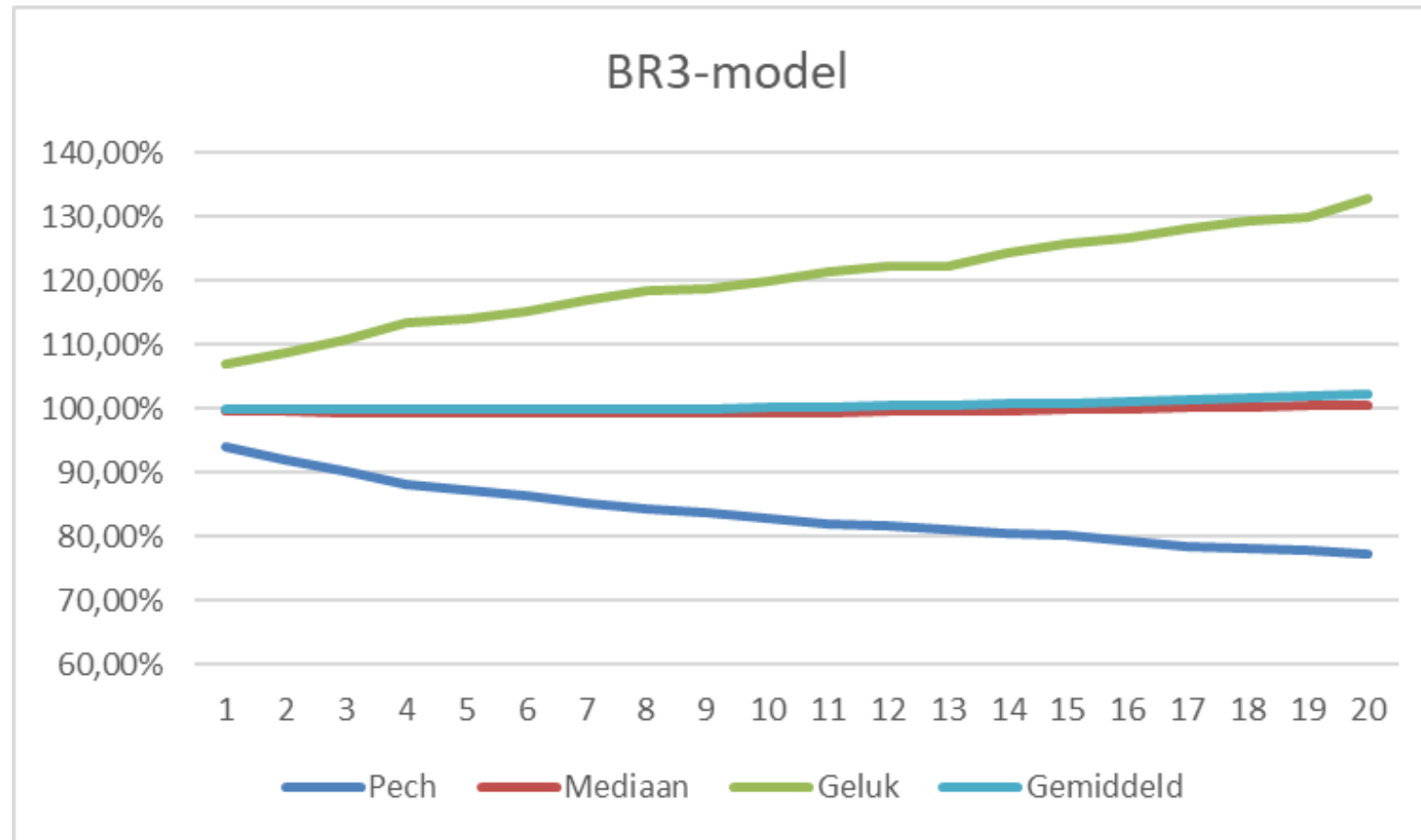
Er wordt een derde beschermingsrendement toegevoegd: BR-3

Dit beschermingsrendement geldt voor iedereen en is 50% van de inflatie.

Het overrendement wordt hierdoor lager.

Model 50% inflatie in BR

Uitgangspunt 25% exposure naar aandelen.

Conclusie BR-3

Met 25% in aandelen:

- 2% koopkrachtwinst na 20 jaar.
- Bij pech 23% koopkrachtverlies

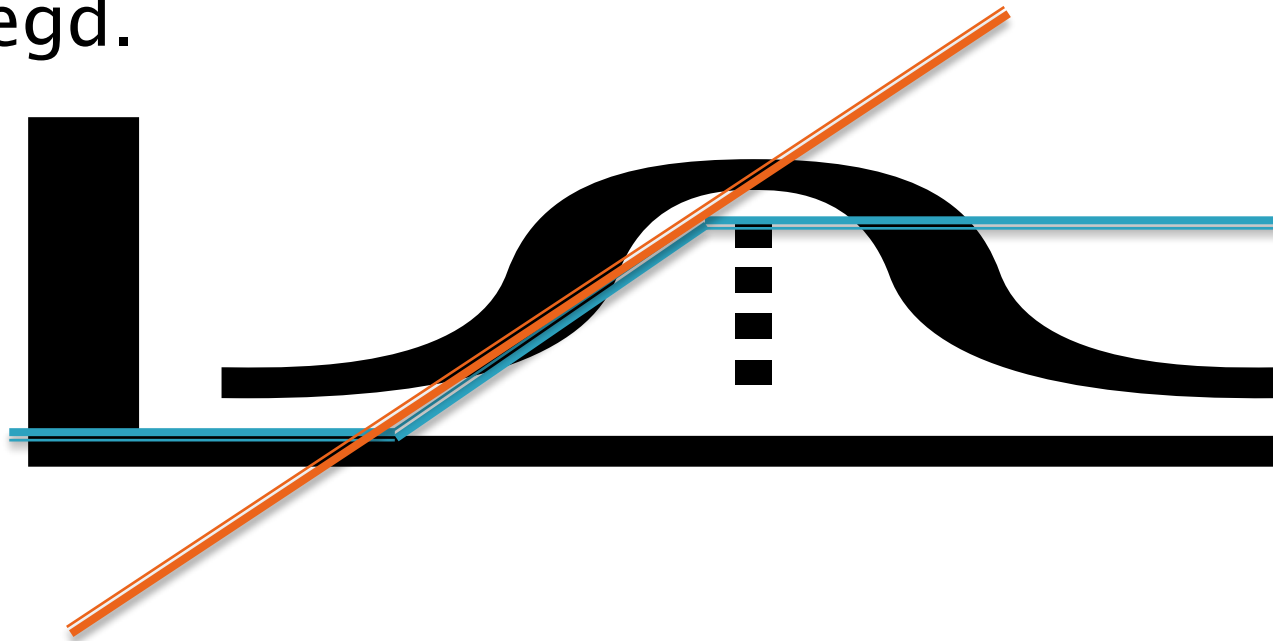
Gemiddelde jaarlijkse overdracht van jong naar oud:

+ 0,8% per jaar.

Met koopkrachtgericht pensioen

Idee:

Voor gepensioneerden wordt 50% in aandelen belegd.

Met koopkrachtgericht pensioen

Verdeling:

Negatief overrendement gaat naar de jongeren.

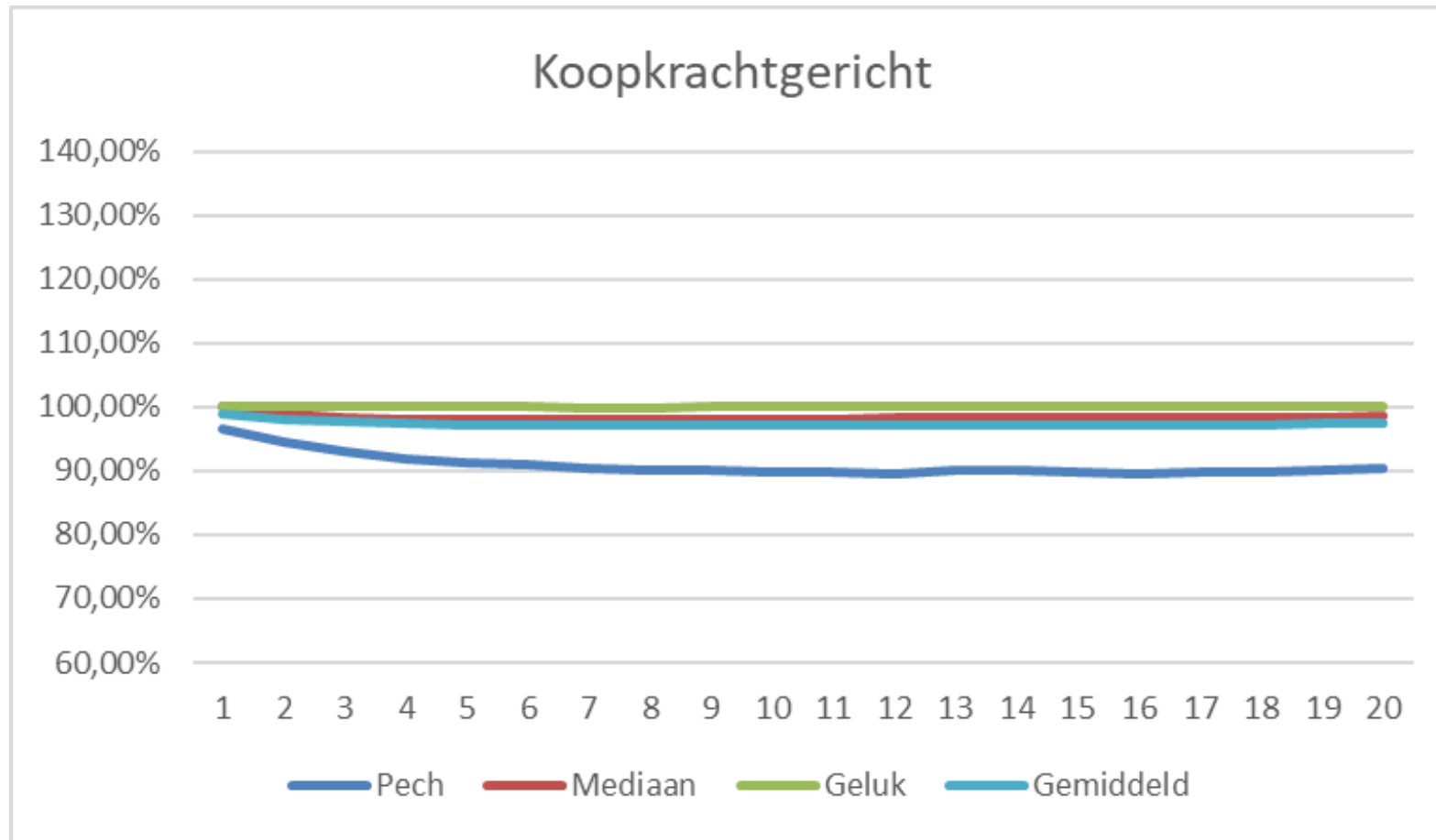
Positief overrendement tot 2 x inflatie gaat naar gepensioneerden.

Overrendement boven 2 x inflatie gaat naar de jongeren.

Daarnaast is de toedeling uit de solidariteitsreserve voorwaardelijk.

Model koopkrachtgericht pensioen

Uitgangspunt 50% exposure naar aandelen.

Conclusie: Koopkrachtgericht

Met 50% in aandelen:

- Minder dan 2% koopkrachtverlies in meer dan de helft van de scenario's na 20 jaar.
- Bij pech 10% koopkrachtverlies na 20 jaar.

Gemiddelde jaarlijkse overdracht van oud naar jong:

+ 0,9% per jaar.

Compensatie

Recht als dit is opgenomen in de pensioenovereenkomst.

Tijdsevenredig tot maximaal 31-12-2036

Gefinancierd als onvoorwaardelijk toegekend.

Transitie

Plannen:

- Transitieplan
- Implementatieplan
- Communicatieplan

Transitieplan

Inhoud:

- Keuzes
- Overwegingen
- Berekeningen
- Verantwoording over evenwichtige transitie

Transitieplan

Inhoud:

- Karakter pensioenregeling
- Effect van wijziging pensioenovereenkomst en hoe wordt omgegaan met opgebouwde pensioenen
- Afspraken compensatie
- Financieringsplan compensatie incl. bronnen
- Afspraken vulling solidariteitsreserve.

Transitie-effecten

Berekening:

- Netto profijt oude en nieuwe regeling
- Opgebouwde pensioenen direct voor en na transitie
- Pensioenverwachting (pensioen in scenario's) in oude en nieuwe situatie.

Transitie-effecten

Presentie:

- Kwalitatieve toelichting op website.
- Op verzoek transitie-effecten per cohort.

Netto profijt

Inclusieve marktwaarde
verwachte pensioenuitkeringen

vermindert met

inclusieve marktwaarde
toekomstige premie-inleg

Totaal over alle generaties = 0 (MvT)

Communicatieplan

Relevante gevolgen voor ...

van de wijziging van de pensioenovereenkomst

en de wijze waarop wordt omgegaan met de opbouwde pensioenen.

Communicatieplan

Informatie over:

- Hoogte pensioen voor en na transitie, aanspraken ook in 3 scenario's
- De mate waarin het pensioen uit het verwacht scenario zich na ingang kan ontwikkelen in 3 scenario's. (150J 2b)
- Compensatie-afspraken en financiering

Voor en na transitie plus verklaring verschil

Invaren

Niet verzoeken tot invaren moet evenwichtig zijn en onderbouwd worden.

Pensioenfonds beoordeeld dit.

Pensioenfonds voert verzoek uit, tenzij:

- In strijd met de wet
- Onevenwichtig nadeel
- Niet uitvoerbaar

Invaren

Standaardmethode, tenzij ....:

- pensioenfonds voor VBA-methode kiest,
- de VBA-methode beter is en
- dit onderbouwt in het implementatieplan.

Standaardmethode is op basis van VPV

VBA-methode is op basis van gelijkblijvende inclusieve marktwaarde.

Evenwichtig

Geen herverdeling: netto profijt is nul.

Wel herverdeling, maar onderbouwd op basis van vervangingsratio's, pensioen in scenario's of ...

Inclusief effecten transitie-FTK!

Evenwichtig

Sociale partners definiëren

wat evenwichtig is en

welke doelstellingen hierbij horen.

En vertalen dit naar maatstaven, bandbreedtes en voorrangsregels.

Vragen?

Henk Bets

telefoon:

085 1306 950

e-mail:

h.bets@confidentbv.nl

Actuarieel Adviesbureau

Confident B.V.

HOORRECHT

WET TOEKOMST PENSIOENEN

TRANSITIEPLAN

Sociale partners besluiten over het transitieplan

- Keuze pensioencontract
- Ambitie + premie
- Doelen solidariteitsreserve
- Invaren: Effecten naar leeftijd (evenwichtigheid)
- Compensatieregeling
- Verzoek tot invaren
- Opdrachtverstrekking aan bestuur

TRANSITIEPLAN

CAO

De pensioenregeling is onderdeel van/gekoppeld aan een cao

Cao-veranderingen worden voorgelegd aan leden die vallen onder desbetreffende cao

De overgang naar de nieuwe pensioenregeling wordt ook voorgelegd aan gepensioneerde FNV-leden.

- FNV ledenraadplegingen
- Raadplegingen worden per pensioenfonds/cao/(sub)sector georganiseerd
- Verschillende modellen zijn mogelijk (cao-raadpleging, enquêtes, ...)
- Gepensioneerden kunnen deelnemen aan ledenraadplegingen door in '*mijnFNV*' hun pensioenfonds(en) aangeven.

HOORRECHT

Wat is hoorrecht?

- Een vereniging van pensioengerechtigden en/of een vereniging van gewezen deelnemers moet door sociale partners in de gelegenheid worden gesteld om gebruik te maken van hun hoorrecht.
- Sociale partners dienen de inbreng van de vereniging van pensioengerechtigden en/of gewezen deelnemers op een tijdstip te vragen dat het van invloed kan zijn op de inhoud van het transitieplan en de daarin verantwoorde keuzes. De inbreng van de vereniging van pensioengerechtigden en/of gewezen deelnemers wordt door sociale partners beoordeeld en gewogen.
- De inbreng van de vereniging(en) is niet bindend.

HOORRECHT

Welke informatie wordt verstrekt?

- Vanuit het hoorrecht mag gereageerd worden op het transitieplan en de daarin verantwoorde keuzes. Daarbij wordt een overzicht verstrekt van:
  - Het besluit ten aanzien van Invaren, waarbij de wetgeving als uitgangspunt “Invaren tenzij..” heeft;
  - De gevolgen die het besluit naar verwachting voor de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en andere pensioengerechtigden zal hebben.

FNV & HOORRECHT

Hoe om te gaan met het hoorrecht

- Neem VG-en vroeg mee in het proces
- Geef voldoende ruimte, tijd en zorg voor goede begeleiding (i.s.m. pensioenfondsen)
- Plaats het moment van hoorrecht vòòr het beslismoment van sociale partners
- Sociale partners (incl. hun gepensioneerden) beslissen!

HOORRECHT

<https://railov.nl/nieuws/hoorrecht-nieuwe-pensioenregeling-rail-ov/>

Panel discussie

**Lieke Werner,
Margriet van den Dobbelsteen, Henk Bets
John Kerstens, Gerard Heeres**

Sluiting